

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

Výchova dětí ve volném čase

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. Libuše Mazánková, Dr.

Vypracovala:

Hana Jurtíková

Brno 2011

Prohlá-ení

Prohla-uji, že jsem bakalá skou práci na téma Výchova d tí ve volném áse zpracovala samostatn a pouflila jsem literaturu uvedenou v seznamu pouflitých pramen literatury, který je sou ástí této bakalá ské práce.

Elektronická a ti-t ná verze bakalá ské práce jsou totofné.

V Chropyni dne 7.4.2011

í í í í í í í í í í í í .

Podpis

Podkování

Děkuji paní PaedDr. Libuši Mazánkové, Dr. za velmi ušitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Také děkuji své rodině, která mě podporovala během studia i při vypracování bakalářské práce.

Hana Jurtíková

OBSAH

ÚVOD	2
1 Volný čas	4
1.1 Funkce volného času	5
1.2 Dítě a volný čas	5
1.3 Hra	7
1.4 Dílčí závěr	11
2 Výchova	12
2.1 Činitelé ovlivňující výchovu	12
2.2 Výchova a volný čas	15
2.3 Dílčí závěr	17
3 Zájmová činnost	18
3.1 Formy zájmového vzdělávání	18
3.2 Zájmová činnost v rámci školy	19
3.3 Zájmová činnost mimo školu	21
3.4 Dílčí závěr	24
4 Problémy spojené s volným časem	25
4.1 Nejčastější patologické jevy	26
4.2 Prevence	33
4.3 Dílčí závěr	34
5 Vlastní průzkum	35
5.1 Cíle a hypotézy průzkumu.....	35
5.2 Charakteristika průzkumného vzorku	35
5.3 Metody průzkumu	35
5.4 Analýza a prezentace výsledků	37
5.5 Diskuze.....	56
5.6 Závěr průzkumu	59
ZÁVĚR	60
RESUMÉ	61
ANOTACE	62
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	63
SEZNAM OBRÁZKŮ	67
SEZNAM GRAFŮ	68
SEZNAM TABULEK	69
PŘÍLOHA	70

ÚVOD

Volný čas je doba, kterou lidé věnují svým zálibám mimo pracovní dobu. U dětí je to čas, kdy se neúčastní povinného školního vyučování. I když se zdá, že není pro člověka důležitý, opak je pravdou. Jedinec ve svém volnu odpočívá a tím se mu vrací síly vydané v pracovním a učebním procesu. Také všechny činnosti ve volném čase obohacují jeho život. Pokud má člověk volný čas a nevyužívá ho užitečně, může být zdrojem problémů ve společnosti. U dětí slouží volný čas k vyrovnání pracovní zátěže. Mládež získává některé dovednosti vhodné pro její další život, naučí se využívat čas užitečně ve prospěch svůj i svého okolí. Věnuje se činnostem, které ji zajímají. Mohou také poznat, které činnosti ve svém dalším životě dělat nechtějí. K tomuto je ale potřeba děti rozumně vést a naučit je jejich volný čas vhodně využít.

Cílem bakalářské práce je shrnout poznatky o volném čase a výchově, se zaměřením na děti a mládež. Dalším cílem je průzkum volného času dětí na Základní škole Chropyně.

K naplnění cíle jsme práci rozdělili na část teoretickou a část praktickou.

První kapitola obsahuje problematiku volného času, jeho funkce, vymezuje rozdíly mezi volným časem dospělých a dětí. Jednou z podkapitol je také hra jako činnost, která nejvíce vyplňuje volný čas dětí.

Druhá část ujasňuje pojem výchova, činitele působící na jedince při tomto procesu. Vysvětluje také vztah výchovy a volného času. Popisuje obor pedagogika volného času.

Třetí kapitola osvětluje pojem zájmová činnost a její formy. Rozlišuje zájmovou činnost v rámci školy a mimo ni. U výchovy ve volném čase v rámci školy zmiňuje typy zařízení, jako je školní družina, školní klub a středisko volného času. U výchovy ve volném čase mimo školu jmenují některé z mnoha institucí: základní umělecké školy, Junák, Pionýr a Český svaz tělesné výchovy.

Poslední kapitola teoretické části nakonec shrnuje základní patologické typy chování dětí a mládeže, které mohou vzniknout špatným vedením k volnému času, jako je záškoláctví, šikana, kriminalita a delikvence, vandalismus a užívání návykových látek.

Pátá kapitola je praktická část mé práce. Jsou v ní popsány výsledky průzkumu volného času dětí prvního stupně Základní školy Chropyně.

V teoretické části práce byla využita obsahová analýza dostupných materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů a v praktické části práce jsem využila dotazníkové metody k získávání informací.

Téma volný čas, jeho využití, instituce zajišťující zájmovou činnost nejen pro děti a mladistvé, tak i problematika patologického chování, jsou velice širokou oblastí, ale nebylo v mých silách, abych ve své práci celý tento obsah pojala.

1 VOLNÝ ČAS

„Neschopnost využívat volného času vede k tomu, že chceme volného času stále víc“.

(Georges Friedmann)

Volný čas je tématem mnoha vědních disciplín, má tedy interdisciplinární charakter. Studuje jej pedagogika, psychologie, sociologie, ekonomie, ale také právo a mnoho dalších oborů. (Spousta a kol., 1994)

Podle pedagogického slovníku je volný čas časem, se kterým může jedinec nakládat podle svého vlastního uvážení a podle svých zájmů. Je to „*doba, která zůstane z 24 hodin po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby, včetně spánku.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 255)

Hofbauer popisuje volný čas jako „*čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život.*“ (Hofbauer, 2004, s. 13)

Dvořáček, Kuranda a Pavlíková shrnují různá pojetí a vymezují volný čas jako dobu, „*po kterou člověk patří sám sobě, může se svobodně rozhodnout o činnostech, které mu přinášejí potěšení či odpočinek.*“ (Hradečná, 1995, s. 65). Dobrovolné rozhodnutí je právě důležitým znakem pro volný čas. Člověk se může rád vzdělávat, učit a získávat nové informace, ale pokud je do činnosti nucen, není tato doba považována za volný čas.

Vážanský rozlišuje dvě pojetí volného času, a to pozitivní a negativní. Z pozitivního hlediska je volný čas popisován jako „*disponibilní časový prostor*“ a v negativním slova smyslu jako „*zbývající doba celkového denního průběhu,*“ po pracovních a studijních povinnostech a základních fyziologických potřebách. (Vážanský, Smékal, 1995, s. 23)

Volný čas tedy zahrnuje činnosti, které uvádí ve své knize *Pedagogika volného času* Pávková (1999) a také Němec (2002) v knize *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*, jako je odpočinek, zábava, rekreace, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost a také časové ztráty související s těmito činnostmi.

1.1 Funkce volného času

Hofbauer (2004) zmiňuje tři základní funkce volného času, které popisuje i Staňková, a to je odpočinek, zábava a rozvoj osobnosti. Odpočinek slouží především k regeneraci sil vydaných při práci, ve škole a jinde. Zábava je také forma regenerace sil, ale psychických. Tato regenerace se projevuje zlepšením nálady, uvolněním napětí, zbavením se stresu a uspokojením dalších důležitých potřeb. Při volném čase se učíme dovednostem, upevňujeme znalosti a vytváříme nové produkty, výtvořiny. (in Hradečná, 1998)

Další autoři popisují jiné funkce. Roger Sue dělí funkce volného času na psychosociologickou, do které řadí uvolnění, zábavu a rozvoj člověka, sociální, do které patří socializace jedince a symbolickou příslušnost k některé sociální skupině. Další funkcí je funkce terapeutická, zdravotní, která napomáhá smyslovému rozvoji, prevenci chorob a nezdravého životního způsobu. Poslední je funkce ekonomická. (in Hofbauer, 2004)

Opaschowski dělí funkce ve volném čase na *rekreaci*, potřebu zotavení, osvěžení se, odpočinku. *Kompenzaci*, potřebu vyrovnávací, rozptýlení a potěšení. *Edukační* funkci, rozvíjení poznání, potřebu vzdělávání, učebního podněcování. *Kontemplaci*, potřebu klidu a pohody, mít čas pro sebe samého. *Komunikaci*, potřebu sdělení informací, mít čas pro jiné. *Participaci*, což je potřeba angažovat se, účastnit se a být iniciativní. Potřeba *integrate*, zapojení se do skupin a *enkulturace*, potřeba kreativního rozvoje a uplatnění, růst schopností. (in Hofbauer, 2004; in Vážanský, Smékal, 1995)

1.2 Dítě a volný čas

Záměrem mé bakalářské práce bylo zabývat se především volným časem dětí, proto následuje kapitola, ve které bude vymezen pojem dítě a mládež a také rozdíly mezi volným časem dětí a dospělých.

Prvním pojmem k vysvětlení je dítě. Co, nebo koho si pod ním můžeme představit? První myšlenkou, aspoň u mne, je dítě jako malý jedinec. Jenže hned mohu namítnout: „Já jsem přeci také dítě, dítě svých rodičů, i když mi je dvacet, třicet, čtyřicet let.“ Pojmem dítě se tedy dá vyjádřit vztah k matce nebo otci. Stručnou definici pojmu dítě formuluje Úmluva o právech dítěte, která říká, že „se dítětem rozumí každá

lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.“ (Úmluva o právech dítěte) V trestněprávních předpisech se pak můžeme setkat s pojmem mladistvý, což je osoba, která dosáhla věku patnáct let, ale nepřekročila hranici osmnácti let. Tento zákon definuje také pojem mládež, což jsou děti mladší patnácti let a mladiství (Zákon č. 218/2003 Sb.) Pojem mládež vymezuje Grecmanová a kol. (1998), která přebírá definici od Ondrejkooviče. Mládež popisuje jako jedince, kteří prožívají „období mládí“. Tato životní etapa se nachází mezi obdobím dětství a dospělosti. Mládež je sociokulturní jev. Ta sama autorka dále definuje pojem mládež podle definice Organizace spojených národů „jako kategorii lidí ve věku 15 – 24 let.“ (Grecmanová a kol., 1998, s. 175). Tato definice tedy nesouhlasí s naším Zákonem č.218/2003 Sb. O soudnictví ve věcech mládeže.

Mezi volným časem dětí a dospělých je velký rozdíl. Liší se v jeho rozsahu. Děti nemají tolik povinností jako jejich rodiče a čas, který stráví ve škole, je kratší než pracovní doba dospělých. Díky tomu mají děti více volného času. Na druhé straně, existují děti, které trpí nedostatkem volného času. Jsou hodně vytíženy mimoškolní činnostmi, kterou jim zajišťují rodiče. Jiné děti, i když mají dostatek času mimo školu, neumí jej vhodně využít. Dalším rozdílem je obsah volného času. Aktivity u dětí a mládeže jsou rozmanitější než aktivity prováděné dospělým člověkem, který je již zaměřený na určitou oblast svých zájmů a snaží se ji prohloubit. Dospělí jsou samostatní a nepotřebují dohled. U dětí záleží na věku, psychické a fyzické vyspělosti a způsobu výchovy v rodině. Čím je dítě mladší, tím je více závislé na kontrole dospělým člověkem. Posledním znakem, který je důležitý u volného času dětí, je nezbytnost pedagogického ovlivňování. Vedení dětí musí být nenásilné, předkládané činnosti musí být velice pestré, vhodné a přitažlivé a účast dobrovolná. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008; Pávková, 1999)

1.3 Hra

„Hra vám poskytuje prostor, kde můžete vyzkoušet odvahu, zdatnost a sebedůvěru, aniž byste za to zaplatili příliš mnoho. Můžete v ní osvědčit svůj charakter podle požadavků společnosti, aniž byste museli podstupovat zkoušky a dopouštět se chyb.“

E. Goffman

Pojem hra bezpochyby patří k volnému času dětí, který z velké části vyplňuje. Proto se jí zabývá následující kapitola.

Hra je součástí lidské kultury od počátků dějin společnosti. Je součástí každodenního života jedince a naplňuje jeho dětství a mládí. Hra je účinným a důležitým pomocníkem při výchově a vzdělání, protože se při ní rozvíjí všechny stránky dětské osobnosti. (Mišurcová a kol., 1989)

Jak pedagogický, tak i psychologický slovník uvádí, že je hra formou lidské činnosti, ke které patří i práce a učení, ale hra se od nich zásadně liší. Cílem hry pro jedince není užitek, ale prožitek z probíhající činnosti. V pedagogickém slovníku dále doplňují, že hra provází jedince po celý život, ale v předškolním věku má své specifické postavení, je převažujícím typem činnosti. Psychologický slovník dodává, že je hra motivovaná především prožitky a doprovázejí ji pocity radosti i napětí. (Průcha, Walterová, Mareš, 1995; Hartl, Hartlová, 2000)

Mazal shrnuje své poznatky z výuky a seminářů a popisuje hru jako *„aktivitu, prožitek, relaxaci, soutěž, zábavu, učení, protiklad vážných věcí, volnost, radostnou záležitost, nic podstatného, pohodu, příjemné ukrácení chvíle.“* (Mazal, 2007, s. 9)

Podle Čápa a Mareše *„hra uspokojuje potřebu činnosti, zvědavost, potřebu sociálního styku, výkonovou motivaci aj.“* (Čáp, Mareš, 2007, s. 284)

Vývoj hry v životě člověka

„Hry mají v životě dítěte stejný význam, jako má pro dospělé činnost, práce, zaměstnání. Jak se chová dítě při hře, tak se bude chovat mnohdy i při práci, až vyroste.“

(A.S. Makarenko)

Hra kojence je omezená pouze na procvičování pohybů vlastního těla nebo jednoduché manipulace s předměty. Batole nacvičuje běhání, skákání, prozkoumávání. Většinou se toto období nazývá experimentací, která je první formou tzv. „**samostatné hry**“. Je důležitá kvůli nácvičku a rozvoji motoriky, určování vlastností předmětů a věcí. Pokročilejší formou experimentace jsou funkční hry. Ve věku dvou až tří let se více uplatňují hry fikční, což jsou hry receptivní, úkolové, „na něco“. Základem je smyšlená situace dítětem. Děti nejčastěji napodobují reálný svět, rodiče, pohádkové bytosti. Dokážou rozeznat, co je skutečné a co je fantazie. Po fázi samostatných her nastupuje fáze „**paralelních her**“, kdy děti po sobě pokukují, napodobují se, ale každé si hraje samotné, tato hra je tedy souběžná. Dalším fází her je „**hra společná**“, asociativní. Langmeier uvádí: „*Její počátky se objevují ve věku kolem dva a půl roku.*“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 99) Čačka uvádí, že se hra společná či kompetitivní či skupinová a kooperativní vyskytuje teprve na konci předškolního období (Čačka, 2000, s. 85). Předškolní věk můžeme tedy nazvat, jak uvedl i Čačka, „*zlatým věkem dětské hry*“, (Čačka, 2000, s. 83) kdy je hra hlavní činností dne dítěte a při které se získávají nové a nové informace, přejímají a upevňují se návyky a dovednosti. Po přechodu z mateřské do základní školy se dětem změní denní režim. Hra už není celodenním obsahem. Pomocí hry se v první třídě pomáhá k co nejlepšímu začlenění do společnosti, adaptaci na školní prostředí. Ve druhé třídě se upevňuje smysl podřízenosti a nadřízenosti, význam pravidel a spolupráce. Pro třetí a čtvrtou třídu je typické osvojování si práv a odpovědnosti, adekvátní ocenění úspěchu svého i úspěchu protihráče. V pubertě hry např. pohybové, pomáhají překonat problémové období. Pro dospělého člověka je hra oddychovou aktivitou, slouží k osvěžení a načerpání nových sil jak psychických, tak fyzických. (Langmeier, Krejčířová, 2006; Čačka, 2000; Mazal, 2000)

Dělení her

Průcha v pedagogickém slovníku popisuje dělení her z různých hledisek na hry poznávací, procvičovací, emocionální, pohybové, motivační, tvořivostní, fantazijní, sociální, rekreační, diagnostické a terapeutické. (Průcha, Walterová, Mareš, 1995)

Z hlediska zaměřenosti her a vývojové vyspělosti dětí rozlišuje Kuric hry funkční, manipulační, napodobovací, receptivní, úlohové a konstruktivní. (in Langmeier, Krejčířová, 2006)

Brian Sutton-Smith dělí hry na tyto kategorie: hry průzkumné, konstrukční a tvořivé, obratnostní a silové, napodobování a hraní rolí. (in Langmeier, Krejčířová, 2006)

Caillois rozděluje hry na soupeřivé, hry o štěstí, hry napodobivé, hry ze závratě. (in Langmeier, Krejčířová, 2006)

Hry můžeme dělit také podle toho, kolik jedinců se jí účastní. Některé hry mohou být pouze pro jednotlivce. Šachy nebo dáma je hra pro dvojici, Dalších her se může účastnit malá nebo velká skupina. Například pohybové a společenské hry, se většinou hrají ve větších kolektivech dětí. Záleží na jedincích, jakou formu aktivity si vyberou. (Průcha, Walterová, Mareš, 1995)

Z psychologického hlediska můžeme rozdělit hry na reflexní (nepodmíněné, intuitivní), senzomotorické, intelektuální a kolektivní. (Mišurcová, Fišer, Fixl, 1989)

Hry senzomotorické přispívají k rozvoji smyslů a **hry intelektuální** k rozumovému rozvoji. Dělíme je na tyto typy:

- *Funkční hry* např. hrabání tunelů, přesypávání písku.
- *Námětové hry* jsou hry „na něco“ na různá povolání, zvířata... například na paní učitelku, na lékaře, na psa.
- *Napodobivé*, kdy děti napodobují chování a práce dospělých např. mytí nádobí, utírání prachu.
- *Fantastické* např. hovor s vymyšlenou osobou, ošetřování loutky.
- *Konstruktivní* např. stavění, vystřihování, zatloukání hřebíků.
- *Hlavalamné a skládací* např. vymotávání kroužků, ježek v kleci, skládání obrazců z kostek, puzzle, Rubikova kostka...
- *Kombinační* např. šachy, dáma, kryptogramy, rébusy, sudoku... (Mišurcová, Fišer, Fixl, 1989)

Kolektivní hry (společenské) můžeme dělit na hry:

- *Soutěživé*, jednotlivci nebo i skupiny soutěží proti sobě. Například míčové hry, lehkootletické, akrobatické.
- *Pospolité* hry jsou typické společnou hrou na školu a klub, na táboření, tančení, dramatické hry.
- *Rodinné hry* na tatínka a maminku, hraní s panenkou.
- *Stolní hry* například dáma, karetní hry... (Mišurcová, Fišer, Fixl, 1989)

V dnešní době je velký rozmach různých her nejen pro děti, ale i pro dospělé. V knihkupectvích i hračkářstvích nalezneme nové i staré známé stolní hry, ale vylepšené. Například Dostihy a sázky, jim podobné Monopoly, Scrabble, patří ke hrám starším. K novým, oblíbeným hrám můžeme přiřadit Activity, Česko, Evropa nebo Svět, Carcassonne a mnohé další.

Z pedagogického hlediska na hry tvořivé (volné, spontánní) a hry s pravidly. Pro tvořivé hry je typické, že si dítě samo volí námět i průběh hry. Hlavním obsahem bývá vztah k materiálnímu světu. Hry s pravidly navazují z vývojového hlediska na hry tvořivé a jejich hlavním obsahem je jednání ve vztahu k ostatním hráčům. (Mišurcová, Fišer, Fixl, 1989)

Hry tvořivé

- *Předmětové* při manipulaci s předměty poznává dítě jejich vlastnosti a tím rozvíjí své smysly.
- *Úlohové (námětové)* dítě napodobuje sociální roli dospělého, činnosti, jednání a vztahy mezi lidmi.
- *Dramatizační (snové)* ve kterých si dítě rozvíjí fantazii. Vytváří si různé děje, vymýšlí si postavy.
- *Konstruktivní*, při kterých jedinec manipuluje s různým materiálem, předměty a pomůckami, které mu připomínají realitu funkcí nebo vzhledem (Mišurcová, Fišer, Fixl, 1989)

Hry s pravidly

- *Pohybové*, u kterých je především cílem rozvoj motoriky a lokomoce. Mazal chápe pohybovou hru jako „*záměrnou, uvědoměle organizovanou pohybovou aktivitu dvou a více lidí, v prostoru a čase, s předem dobrovolně dohodnutými a bezpodmínečně dodržovanými pravidly...*“ (Mazal, 2007, s. 19)
- *Intelektuální (didaktické)*, ve kterých vystupuje význam pedagogického záměru. Rozvíjejí především rozumové schopnosti. Příkladem těchto her jsou skládky a stolní hry. (Mišurcová, Fišer, Fixl, 1989)

1.4 Dílčí závěr

Volný čas je tématem, které integruje poznatky mnoha vědních disciplín. Proto existuje mnoho definic, snažících se vysvětlit tento pojem. Volný čas má své funkce. Nejčastěji jsou popisovány tři základní – odpočinek, zábava a rozvoj osobnosti. Tento fenomén ovlivňuje život každého jedince, přitom existují rozdíly ve volném čase dětí a dospělých. Velkou část volného času dětí vyplňuje hra, která má ve vývoji jedince nezastupitelný význam. Hry můžeme dělit na různé skupiny, podle toho, jakou oblast osobnosti hra rozvíjí, z pedagogického a psychologického hlediska a podle dalších různých kritérií.

2 VÝCHOVA

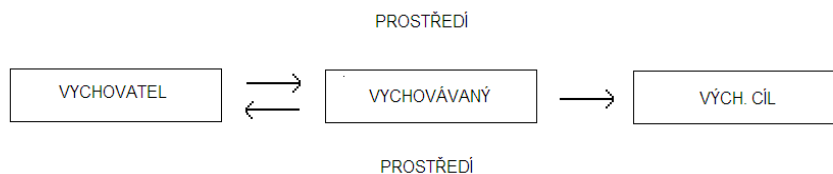
„Výchova je největší a nejtěžší problém, který je možno člověku uložit.“

(Immanuel Kant)

Výchova je především procesem, který se snaží záměrně, cílevědomě a dlouhodobě vytvářet a ovlivňovat podmínky důležité pro správný rozvoj lidského jedince. Cílem tohoto působení je rozvinutí žádoucích vlastností, názorů, postojů a hodnot. Při výchově se využívá různých výchovných metod a prostředků převzatých ze zkušeností, tradic i výzkumů. Působení může být přímé (intencionální), bezprostřední nebo nepřímé (funkcionální), kdy ten co vychovává, pouze upravuje podmínky prostředí. Výchova je procesem zespolečňování, působí jako regulátor řízení a usměrňování socializace jedince. (Kraus, 2008; Čáp, Mareš, 2007)

2.1 Činitelé ovlivňující výchovu

V procesu výchovy vystupuje osoba vychovatele, která působí na vychovávanou osobu, aby dosáhla určeného výchovného cíle. Reakce vychovávaného pak zpětně ovlivňují vychovatele, který podle situace volí výchovné postupy. „*Děti a mladiství nejsou pasivním produktem výchovy, jsou ve výchově aktivním činitelem.*“ (Čáp, Mareš, 2007, s. 248) Na proces výchovy má také nemalý vliv prostředí, ve kterém se výchova odehrává. Již Platón ve své době zdůraznil důležitost prostředí při výchově v citátu: „*Nezáleží jen na rodičích a vychovatelích, ale na celé obci, jak se dítě vyvíjí.*“ Pávková (1999) uvádí, že sociální prostředí má zvlášť velký význam na vývoj jedince. Výchovný proces tedy můžeme popsat jednoduchým schématem, znázorněným na Obrázku 1 níže. (Kraus, 2008)

Obrázek 1 Vztahy při výchovném procesu - převzato a upraveno z knihy *Základy sociální pedagogiky*

Rodina jako primární sociální skupina je nejstarší společenskou institucí, plní určité funkce a která také „*vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 189) Je prvním činitelem, který působí na osobnost jedince. Hraje klíčovou roli ve výchově dětí. Pro většinu mladých lidí je také prvotním prostředím volnočasového života. Rodina vytváří hmotné podmínky a sociální ochranu. (Pávková, 1999; Hofbauer, 2004)

Předškolní zařízení a škola jsou společenské instituce navazující na výchovu rodiny. I když hlavní funkcí je stále poskytnutí vzdělání, je místem socializace žáků, podporuje jejich osobnostní i sociální rozvoj. Připravuje dítě na jeho budoucí povolání, osobní i společenský život. Působení školy je jeden z nejvýznamnějších činitelů výchovy. (Pávková, 1999; Průcha, Walterová, Mareš, 1995)

Vrstevnické skupiny jsou primární, neformální skupiny věkově i názorově blízké. Kořeny vzniku vrstevnické skupiny, můžeme pozorovat již v herních skupinách, ale zde ještě není taková sounáležitost. Skupiny vznikají nejprve v místě bydliště a začínají pracovat až v průběhu školní docházky. Později se zvětšují, ustalují, jsou více soudržné a stávají se výchovným činitelem zejména v období adolescence. (Pávková, 1999; Hofbauer, 2004; Kraus, 2008)

Hromadné sdělovací prostředky, masmédia, jsou takové prostředky, kterými probíhá masová komunikace – tisk, rozhlas, televize, internet. „*Přenášené sdělení je přijímáno velkým, anonymním a heterogenním souborem adresátů a zpětná vazba od adresáta sdělení ke zdroji je zpožděná.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, s. 112) Tyto prostředky vstupují do každodenního života člověka a ovlivňují jeho osobnost. Mohou ji formovat i deformovat. „*Masmédia se jeví jako velmi významný a dnes již nepostradatelný prostředek vzdělávání a výchovy, akulturace, multikulturní výchovy a socializace jedince.*“ (Kraus, 2008, s. 127) Největší nebezpečí představují masmédia pro děti, kterým předkládají uměle stvořený svět jako realitu. Existuje hodně produktů zaměřených přímo na děti a mládež, např. dětské programy v televizi, časopisy, knihy, počítačové hry aj., naproti tomu děti mají možnost sledovat pořady, číst časopisy pro dospělé, jejichž obsah pro ně není vhodný. Masmédia mohou také manipulovat i s dospělými jedinci například pomocí reklamy. Celkový přínos hromadných sdělovacích prostředků vyvolává rozpor. Masmédia sice přinášejí informace, rozšiřují poznání, ovlivňují názory lidí a také uskutečňují spojení jedince s určitou událostí a se světem. Přinášejí zábavu, odpočinek, rekreaci. Na druhé straně přispívají k velké

přesycenosti lidí podněty, narušují jejich denní rytmus a přispívají k pasivnímu a konzumnímu způsobu života. (Pávková, 1999; Kraus, 2008)

Lokální prostředí je skupina lidí, kteří žijí v určitém ohraničeném území, teritoriu, uznávají společné tradice, symboly a hodnoty. Využívají stejné instituce a služby. Lokální prostředí lze rozdělit na venkovský typ a městský typ prostředí. Lokální prostředí zasahuje především do výchovného působení na děti a mládež. Jeho důležitost vystupuje především v situaci, kdy je dítě vyčleněno z rodinného prostředí, nebo z vrstevnické i pracovní skupiny. Můžeme sledovat velké rozdíly v chování a povaze dětí z různých typů lokalit. Městské děti jsou podle Krause (2008) přizpůsobivější, racionálnější, samostatnější, méně sebekritické a disciplinované. Děti ve městech mají více kontaktů s jinými lidmi, ale méně osobních styků, děti mají více možností využívat kulturní i sportovní aktivity. Kladem venkova je menší výskyt sociálně patologických jevů.

Celospolečenské klima, které představuje úroveň legislativy, fungování a úroveň kontrolních orgánů státní správy, ekonomická úroveň a s ní spojenou životní úroveň a žebříček hodnot. (Hroncová, Kraus, 2006)

Kováčiková a kol. (2009) popisují, jako nejvýznamnější výchovné činitele rodinu, školu, školská výchovná zařízení a církev. Druhotnými činiteli poté jsou masmédiá, umění, lidová kultura, tradice a různé společenské organizace.

Výchovu neovlivňují jen vnější (endogenní) činitelé popsání výše, ale také činitelé vnitřní (exogenní), které můžeme rozdělit do dvou složek. První složkou jsou **biologické dispozice**, jako je temperament, zdravotní stav jedince, jeho věk a momentální tělesný a duševní stav. Druhou složkou je **psychická stránka**, do které můžeme zařadit vědomosti, schopnosti, zručnost, návyky, motivaci, tvořivost, postoje a hodnotovou orientaci jedince. (Kováčiková, Kováčová, Turanská, Novotná, 2009)

2.2 Výchova a volný čas

V souvislosti s volným časem a výchovou můžeme vymezit pojmy, které se od sebe liší. Prvním je **výchova k volnému času** nebo také pro volný čas. Ta usiluje podle Průchy především o schopnost žáků ocenit volný čas jako hodnotu, vhodně, smysluplně a racionálně jej využívat ke svému vlastnímu rozvoji. Dalším cílem je naučit děti plánovat a vybírat vhodné činnosti. (Průcha, Walterová, Mareš, 1995) Neméně důležité je děti motivovat k vhodným činnostem, osvojit u nich potřebné dovednosti, utvářet a rozvíjet jejich schopnosti. Výchova k volnému času zdůrazňuje cíle výchovy. Je primární záležitostí rodiny dítěte. (Hradečná, 1995; Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Druhým pojmem je **výchova ve volném čase**, která se již vztahuje k vlastnímu obsahu volného času, organizaci činností a vedení zájmového útvaru. Je součástí výchovného působení a zdůrazňuje podmínky výchovy. (Hradečná, 1995; Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008) Výchova ve volném čase je typem neformální výchovy. Zahrnuje cílené a strukturované aktivity člověka, probíhající mimo vyučování. Tyto zájmy mohou, ale nemusejí být zakončeny udělením dokladu. Do neformální výchovy zahrnujeme celoživotní výchovu a vzdělávání. Tyto respektují požadavek dobrovolnosti, demokraticismu a participace. (Hofbauer, 2004) Výchova ve volném čase má své základní funkce. Mezi prioritní patří funkce **výchovně-vzdělávací**, neméně významnou roli hraje funkce **zdravotní**. Mezi další patří **sociální** a **preventivní** funkce. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Výchova volným časem zahrnuje aktivity ve volném čase, instituce, metody a způsoby výchovy. Zdůrazňuje prostředky výchovy. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Výchova mimo vyučování je vzhledem k věku vychovávaných užším pojmem, než výchova ve volném čase. Zahrnuje pouze výchovu dětí a mládeže, kdežto výchova ve volném čase zahrnuje kromě výchovy dětí i výchovu dospělých a seniorů. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008) Hofbauer vytyčuje znaky výchovy mimo vyučování. Prvním znakem je, že probíhá mimo povinné vyučování, převážně ve volném čase. Také probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny a je institucionálně zajištěna. (Hofbauer, 2004)

Pedagogika volného času

Je velmi mladá společenskovední disciplína, nabývající své důležitosti od druhé poloviny 20. století. Patří mezi pedagogické obory. Popisuje teoretické, metodologické a praktické otázky organizovaného a neorganizovaného volného času při výchově dětí a mládeže. Tak jako je výchova záměrná, cílevědomá a dlouhodobá působení na vychovávaného jedince, tak i hlavními rysy pedagogiky volného času jsou záměrnost a cílevědomost. Důležitost tohoto oboru spočívá v tom, že se volný čas dětí dá využívat různými způsoby. Od přípravy na vyučování, sportovními nebo kulturními akcemi, ale také kriminální činností, která je pro společnost nebezpečná. Proto má tento vědní obor i preventivní charakter. Součástí pedagogiky volného času je i „*výchova k rezistenci vůči negativním vlivům masových médií.*“ (Průcha, 2000, s. 96) Pedagogika volného času není vědní disciplínou jen v naší republice, rozvíjí se i ve světě. V angličtině ji můžeme najít pod názvem „out-of-school education“, „extra-curricular activities“ nebo „leisure and education“. V němčině se skrývá pod pojmem „Freizeitpädagogik“.

Pedagogika volného času úzce souvisí se sociální pedagogikou a sociologií výchovy. Využívá poznatky sociální a vývojové psychologie, sociologie i jiných vědních oborů. Má tedy multidisciplinární charakter. Souvislost pedagogiky volného času a sociální pedagogiky popisuje Bakošová (2008), která cituje Kratochvílovou. Obě autorky vidí spojení těchto disciplín v preventivní funkci volného času před sociálně patologickými jevy dětí a mládeže. Bakošová dodává, že je možné považovat pedagogiku volného času jako součást sociální pedagogiky, pokud si oba obory zachovají svá specifika obsahu. (Vážanský, 2001; Bakošová, 2008)

Jak už bylo zmíněno výše, pedagogika volného času patří do systému pedagogických věd. Ale i ona sama se může dělit na různé oblasti. Vážanský (2001) uvádí klasifikaci pedagogiky volného času podle Nahrstedta, ten ji dělí na *pedagogiku volného času jako pedagogiku volna a volný čas jako aspekt a princip obecné pedagogiky*. První odvětví zahrnuje pedagogiku denního volného času, pedagogiku týdenního volného času, pedagogiku ročního volného času a pedagogiku životního volného času. Druhé odvětví obsahuje obecnou pedagogiku jako pedagogiku svobody a pedagogiku času, profesionální vzdělávání ve volném čase, pedagogika volného času jako volnočasové vzdělávání a pedagogika volného času jako všeobecné vzdělávání. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008; Kováčiková, Kováčová, Turanská, Novotná, 2009; Průcha, 2000; Vážanský, 2001)

2.3 Dílčí závěr

Výchova představuje působení jedince na druhé, s určitým cílem, různými prostředky a způsoby. Toto působení není otázkou krátké doby, ale je dlouhodobějším procesem. Jedince nemusí vychovávat záměrně jiný jedinec, může být vychováván i nezáměrně svým prostředím, situacemi každodenního života. Přitom si jedinec nemusí ani všimnout, že je vychováván, proto tenhle způsob výchovy je vhodnější, než příkazy, rozkazy, žádosti vychovatele.

V souvislosti s výchovou a volným časem můžeme rozlišovat různé pojmy. Výchova k volnému času, kterou by měli zajišťovat rodiče. Výchova ve volném čase, kde vedle působení rodičů má velký význam činnost volnočasových institucí. Výchova volným časem a výchova mimo vyučování.

Oborem, který zkoumá pedagogické ovlivnění volného času dětí je pedagogika volného času, která má blízkou vazbu k sociální pedagogice.

3 ZÁJMOVÁ ČINNOST

Zájmová činnost pěstuje a rozvíjí specifické zájmy, koníčky, sklony v organizovaných skupinách nebo v individuálních činnostech jedinců. Hlavním principem je zážitek z dané činnosti, důležitá je motivace jedince. (Průcha, Walterová, Mareš, 1995; Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Zájem je schopnost trvalejšího zaměření, soustředění na určitou činnost, který má výrazný emoční doprovod. Můžeme ho chápat jako získaný motiv, který se projevuje soustředěním pozornosti na předmět zájmu, uskutečnění příslušné činnosti, uspokojením z ní a také nevolí při omezení takovéto činnosti. Zájmy můžeme dělit podle úrovně činnosti na aktivní (produktivní), kdy jedinec činnost vyvíjí sám a produkuje touto činností hodnoty. Opakem je činnost receptivní, při níž se aktivita jedince snižuje pouze na vnímání předmětu zájmu. Dalším dělením můžeme zájmy rozlišit podle intenzity na zájmy hluboké a povrchní. Hluboké zájmy jedince silně ovlivňují, rozvíjejí poznání, zdokonalují dovednosti. Tím obohacují i citový život. Podle časového trvání rozlišujeme zájmy krátkodobé, dočasné, přechodné a naproti tomu zájmy trvalé. (Hartl, Hartlová, 2004; Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008; Čáp, Mareš, 2007)

3.1 Formy zájmového vzdělávání

Příležitostná výchova, která se může uskutečňovat formou exkurze, což může být zájezd, návštěva, výlet, obvykle za vzdělávacím nebo poznávacím účelem. Další formou příležitostné výchovy je beseda, vycházky, expedice neboli průzkumná výprava, dále pak soutěže a olympiády. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Pravidelná činnost opakující se v určitých, dnech a hodinách, přičemž zájmové vzdělání v nich probíhající na sebe navazuje. Pravidelná zájmová činnost probíhá v pěti různých formách, jimiž jsou kroužek, soubor, klub, oddíl, kurz. Kroužek je menší zájmový útvar. Jeho činnost směřuje zpravidla k vnitřnímu obohacení členů, zaměřuje se na vnitřní život útvaru. Příkladem je kroužek rybářský, modelářský nebo čtenářský. Soubor je zájmový útvar závaznější struktury a má obvykle více členů než kroužek. Práce v něm probíhající směřuje k veřejné produkci výsledků činnosti. Příkladem je soubor pěvecký, taneční nebo divadelní. Klub je naopak zájmový útvar s volnější organizační strukturou. Při jeho působení převažuje receptivní činnost členů. Kluby

mohou být filmové, kluby mladého diváka, fankluby a jiné. Dalším typem zájmového útvaru je oddíl. Označení se užívá zpravidla u tělovýchovných nebo turistických útvarů. Tento pojem udává, že útvar je součástí většího organizačního celku a má charakter kroužku. Posledním typem útvaru zájmové pravidelné činnosti je kurz. Obvykle má vymezenou délku trvání, která bývá kratší než jeden rok. Činnost kurzu směřuje k osvojení určitého množství vědomostí nebo dovedností například počítačový kurz, kurz drhání, vaření a jiné. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008; Vyhláška č. 74/2005 Sb.)

Táborová činnost je organizovaná činnost pro děti, mládež, i pro rodiče s dětmi, která je provozovaná v době delšího volna, tj. v době prázdnin. Může mít rekreační charakter nebo podobu soustředění v určité oblasti. Hájek dělí typy tábora na pobytové, putovní a hvězdicové. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Osvětová činnost, jíž se rozumí poskytnutí odborné pomoci institucí dalším subjektům, které se starají o volný čas dětí a mládeže. Tato pomoc probíhá formou seminářů, školení, přednášek, kurzů a dalších. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

Individuální práce, která má vést hlavně k rozvoji individuálního nadání pro talentované jedince. Probíhají formou konzultací, umožnění práce v odborných prostorách a laboratořích, zadávání tematických úkolů, soustředění. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008)

3.2 Zájmová činnost v rámci školy

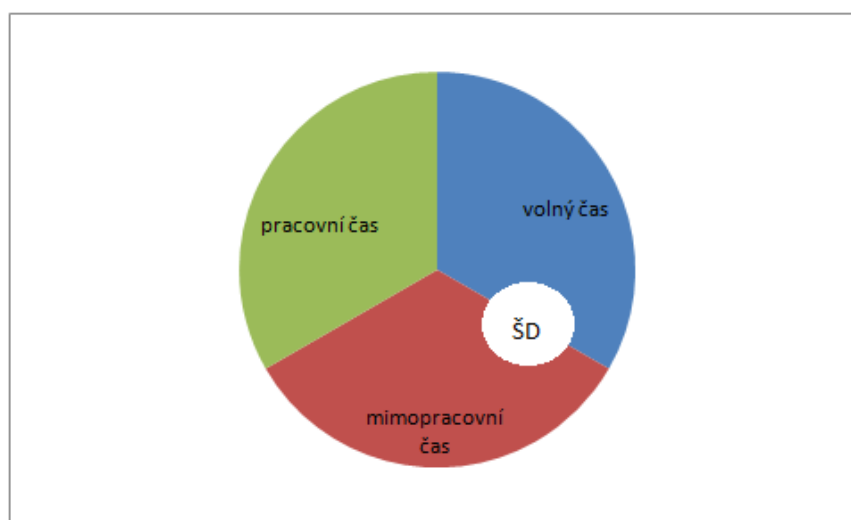
Hradečná (1995) rozlišuje čtyři typy zájmových činností v rámci školy: školní družina a školní klub, zájmové útvary jako kroužky a soubory, volitelné a nepovinné předměty a skupinové i individuální činnosti jako jsou například projekty, sběratelství.

Podle vyhlášky č. 74/2005 Sb. O zájmovém vzdělání patří do školských zařízení pro zájmové vzdělání středisko volného času, školní družina a školní klub.

Školní družina

Školní družina představuje zařízení, které patří do systému vzdělávání a je základním článkem výchovy mimo vyučování. Tvoří mezičlánek mezi výukou ve škole a výchovou v rodině během pracovního týdne pro žáky prvního stupně základní školy. V naší republice má dlouholetou tradici. Školní družiny bývají součástí základní školy, ale mohou fungovat i jako samostatné školské zařízení a mohou sloužit více školám. Školní družina je zřízena podle zákona č. 561/2004 Sb. O předškolním,

základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Řídí se Vyhláškou ministerstva školství a tělovýchovy č. 74/2005 Sb. O zájmovém vzdělávání a Vnitřním řádem školní družiny. Její hlavní poslání je zabezpečit odpočinek, rekreaci a zájmovou činnost žákům. Mezi další funkce patří funkce sociální, což je dohled nad žáky před nebo po vyučování, než se rodiče vrátí ze svého zaměstnání. Školní družina podle Hájka (2007) patří na pomezí volného a mimopracovního času viz Obrázek 2 níže.

Obrázek 2 Místo školní družiny – převzato z knihy Školní družina

Školní klub

Školní klub je určen žákům druhého stupně základní školy, žákům nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia a odpovídajících ročníků osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře. Do školního klubu může být přihlášen i žák prvního stupně základní školy, který není přijat k pravidelné denní docházce do družiny. (Vyhláška č. 74/2005 Sb.) Podle Hájka (2008) jsou činnostmi školního klubu zájmové aktivity i spontánní činnosti. Školní klub pracuje ve dnech školního vyučování, může svou činnost vykonávat i ve dnech volna nebo o školních prázdninách.

Středisko volného času

Středisko volného času uskutečňuje svou činnost ve dvou typech institucí. První je dům dětí a mládeže, kde probíhá činnost ve více oblastech zájmového vzdělávání. Druhým typem je stanice zájmových činností zpravidla zaměřená na jednu oblast

zájmového vzdělávání. Jeho činnost spočívá v poskytování metodické, odborné a materiální pomoci dětem, žáků, studentům, pedagogickým pracovníkům i dalším osobám. (Vyhláška č. 74/2005 Sb.)

3.3 Zájmová činnost mimo školu

Škola jako výchovný a vzdělávací institut nemůže dostatečným způsobem zajistit nabídku zájmových činností dětem. Proto vznikly další specializované instituce, které přebírají funkci zájmového vzdělávání. Některé jsou podobné svým názvem i způsobem práce školskému zařízení, některé mají volnější charakter. Těchto institucí je velké množství. (Hradečná, 1995)

Zájmovou činnost realizovanou mimo školu můžeme rozdělit na dvě kategorie. Na zájmovou činnost organizovanou a neorganizovanou. Organizovaná činnost má vyšší formu odbornosti v obsahu i metodice práce. Bývá zajišťována zkušenými členy, vyškolenými instruktory a lidmi, kteří vystudovali tuto problematiku. K vyšší kvalitě přispívá i soustavnost zájmového vzdělání a lepší materiální vybavení. Absolvent organizované zájmové činnosti také často získá osvědčení. (Hradečná, 1995)

Do institucí, které vykonávají zájmovou činnost organizovanou, můžeme například zařadit Základní umělecké školy, organizaci Pionýr a Junák, činnost sportovních klubů a svazů.

Základní umělecké školy

Vzdělávání v umělecké oblasti má u nás dlouholetou tradici. Původ hudebního vzdělávání můžeme datovat již od 17. století. V 18. století vznikly městské hudební školy díky vynikajícím učitelům a od 19. století je již známá tradice organizovaného hudebního vzdělávání. Zvyšoval se počet uměleckých škol. Jednotný typ hudebních škol byl ustálen po druhé světové válce. V šedesátých letech minulého století změnily hudební školy svůj název na lidové školy umění. V nich poté vznikaly nové, vzdělávací obory: taneční, výtvarné a literárně-dramatické. V 70. až 80. letech význam lidových škol umění poklesl díky zařazení mezi školská zařízení. Po roce 1989 se navrácí původní statut školy a lidové školy umění dostávají svůj nový, nynější název základní umělecká škola. (Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání)

Základní umělecká škola je specifickým typem zařízení, které jednak vyplňuje volný čas dětí, ale také je zařazena do systému vzdělávání. Připravuje nadané děti pro studium na konzervatořích, středních uměleckých a pedagogických školách, vysokých

školách uměleckého, pedagogického směru a k studiu architektury. Probíhá zde výuka v různých esteticko-výchovných činnostech, do kterých patří obory hudební, taneční, výtvarný a literárně-dramatický. Studium je rozloženo na různé stupně. Přípravné studium, které je v rozsahu dvou let, je určeno pro žáky od pěti let. První stupeň studia je v rozsahu čtyř až sedmi ročníků a je určeno pro děti od sedmi let. Druhý stupeň studia je v délce tří až čtyř let pro žáky od čtrnácti let. (Vyhláška č. 74/2005 Sb.)

Junák, svaz skautů a skautek

Na oficiálních stránkách je Junák největší výchovnou organizací v České republice s dlouholetou tradicí, která je datována od roku 1911. Je součástí mezinárodní skautské organizace. Toto hnutí existuje v 216 zemích světa. Nenašli bychom jej jen v Andoře, Číně, na Kubě, v Severní Koreji, v Laosu a na Barmě. Svaz sdružuje své členy na základě dobrovolnosti, nezávislosti, bez rozdílů náboženského vyznání, rasového původu a národnosti. Je nepolitickým sdružením. Pracuje s dětmi od šesti let. Cílem skautingu je maximální rozvoj osobnosti jedince jeho duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních a tělesných schopností a jeho proaktivní působení ve světě. Pomáhá vytvořit vhodný hodnotový systém, rozvíjí znalosti a dovednosti. Junáci se řídí svým zákonem a každý musí složit slib.
(<http://verejnost.skaut.cz/cz/skauting/cesky/>,
<http://verejnost.skaut.cz/cz/skauting/mezinarodni/>).

Skautský zákon:

- Skaut je pravdomluvný.
- Skaut je věrný a oddaný.
- Skaut je prospěšný a pomáhá jiným.
- Skaut je přítelem všech lidí dobré vůle a bratrem každého skauta.
- Skaut je zdvořilý.
- Skaut je ochráncem přírody a cenných výtvorů lidských.
- Skaut je poslušný rodičů, představených a vůdců.
- Skaut je veselý myslí.
- Skaut je hospodárný.
- Skaut je čistý v myšlenkách, slovech i skutcích.

(<http://verejnost.skaut.cz/cz/skauting/poslani-a-cile/>)

Pionýr

Pionýr je, tak jako Junák, dobrovolné nezávislé a samostatné sdružení dětí, mládeže i dospělých. Také má dlouholetou tradici u nás i ve světě. Název sdružení pochází z francouzštiny a znamená být v něčem první, poznávat nové, nepoznané věci. Jeho cílem je vychovat všestranně rozvinutého jedince a také se podílí na prevenci kriminality. Pionýři mají své hodnoty, které nazývají ideály. Členové oddílu se jim snaží co nejvíce přiblížit:

- „Pionýr chrání pravdu a plní dané slovo.“
- „Pionýr je pracovitý, učí se.“
- „Pionýr je přítelem všech dětí.“
- „Pionýr je statečný a kamarádský, pomáhá ostatním.“
- „Pionýr je čestný a spravedlivý.“
- „Pionýr chrání přírodu a život na Zemi.“
- „Pionýr má rád svou zem.“

(<http://www.pionyr.cz/index.php?page=rdp>, <http://www.pionyr.cz/index.php?page=rđi>)

Český svaz tělesné výchovy

Český svaz tělesné výchovy je sportovní spolková instituce s celostátní působností. Sdružuje tělovýchovné jednoty, sportovní svazy a jejich členy působící v lokálních místech České republiky, národní sportovní svazy působící v celé naší republice. Členství v tomto svaze je na základě dobrovolnosti. Jeho vznik se uvádí od 11. března 1990. Podporuje sport, tělesnou výchovu a turistiku, sportovní reprezentaci České republiky. Má chránit práva a zájmy sdružených objektů. Udržuje také mezinárodní vztahy se sportovními institucemi jiných států, je členem mezinárodních sportovních svazů. Český svaz tělesné výchovy se snaž vést sdružené spolky ke zdravému způsobu života občanů. Snaží se také preventivně působit na mládež, předejít závislosti na alkoholu a dalším návykovým látkám.

(<http://www.cstv.cz/stanovy.htm>)

3.4 Dílčí závěr

Zájmová činnost je motivované jednání jedince k určité aktivitě. Existují různé druhy a formy této činnosti. Můžeme je dělit podle pravidelnosti uskutečňování na pravidelnou, příležitostnou, táborovou, osvětovou a individuální činnost.

Dalším dělením může být místo, kde tato činnost probíhá. Přičemž ji rozdělují na zájmovou činnost ve škole a mimo školní prostředí. V rámci školy může být zájmová činnost uskutečňována školní družinou nebo školním klubem, dalším typem může být středisko volného času. V dnešní době najdeme mnoho institucí, které zajišťují zájmovou činnost mimo školu. Příkladem může být Základní umělecká škola, Pionýr, Junák a Český svaz tělesné výchovy.

4 PROBLÉMY SPOJENÉ S VOLNÝM ČASEM

„Naše mládež miluje přepych. Nemá správné chování. Neuznává autority a nemá úctu před stáří. Děti odmlouvají rodičům, srkají při jídle a tyranizují své učitele.“

(Sokrates)

Volný čas, pokud není vhodně využíván, se může stát dobou, ve které se jedinec může uchýlit k činnostem, které jsou pro společnost nežádoucí až patologické. Tyto aktivity jsou škodlivé i pro samotného jedince. Nedostatek zájmů u dětí a mládeže je spjat s nudou, životní nespokojeností a odcizením. Tyto vedou k prospěchovým, kázeňským i výchovným problémům. (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008; Čáp, Mareš, 2007) Podle Hájka jsou nejčastěji ohroženy děti, na které nemají rodiče čas a o které nemají zájem a také *„děti, které sice navštěvují některé organizované zájmové činnosti, většinou na přání rodičů, ale neztotožňují se s nimi.“* (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008, s. 192) Za sociálně patologické jevy považujeme takové chování, které je typické nezdravým životním stylem, porušováním sociálních norem, zákonů a předpisů nebo jejich nedodržování. Toto jednání vede k poškození zdraví jedince a také jeho prostředí. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003)

Existují různé teorie vzniku sociálně patologického, deviantního chování. Současná věda zastává názor, že takové jednání má příčiny jak endogenní tak exogenní. Endogenní příčiny mohou mít charakter biologických, geneticky daných dispozic. Tyto vlohy však nevedou přímo k deviantnímu chování, ale zvyšují pravděpodobnost vzniku deviantního chování s dalšími faktory. Endogenní příčiny mohou mít také povahu psychologickou, ve které se promítají faktory osobnostní, získané především v raném dětství. Exogenní příčinou jsou všichni činitelé, kteří ovlivňují jedince. Příkladem může být prostředí rodiny nebo školy, vrstevnické skupiny a party, lokální prostředí a charakter celospolečenského klimatu. (Hroncová, Kraus, 2006)

4.1 Nejčastější patologické jevy

„Kouření, a zvláště kouření mladých lidí, kteří začínají kouřit, je součástí obecného syndromu problémového chování. V rámci holdování alkoholu, drogám a rizikového sexu spolu s delikventním chováním tvoří jednotlivý obraz.“

(J. E. Donovan a R. Jessor)

V této kapitole budou popsány nejčastější patologické projevy chování dětí, záškoláctví, šikana, kriminalita a delikvence, vandalismus a závislostní chování.

Výzkumná šetření ukazují, že pachatelé sociálně negativních způsobů chování vznikají ze skupiny mládeže zvyklé na konzumní styl života. (Krejčířová, Skopalová, 2007) *„Je to mládež, která si neví rady s tím, jak naložit se svým volným časem, a která má velmi negativní zkušenosti s rodiči a se školou.“* (Krejčířová, Skopalová, 2007, s. 50)

Do skupiny dětí a mládeže se zvýšeným rizikem vzniku společensky nežádoucího chování patří chroničtí sledovači televize, filmů a počítačových her, mládež potulující se po ulicích a restauracích, mládež, která vyhledává dobrodružné a nebezpečné aktivity pomocí kriminality, násilí, drog alkoholu aj. (<http://www.msmt.cz/socialni-programy/volny-cas-a-prevence-u-deti-a-mladeze>)

Záškoláctví

Nebo také chození za školu, znamená úmyslné zameškávání školní výuky, většinou bez vědomí rodičů. Jedná se o provinění proti školskému zákonu, ve kterém je zakotvena povinná školní docházka. Záškoláctví je často spojeno s dalším patologickým jednáním, mnohdy závažnějšího rázu. Rozeznáváme dvě formy záškoláctví. První formou je záškoláctví impulsivní, kdy žák předem neplánuje, že nepůjde do školy. Druhou formou je záškoláctví účelové a plánované, které žák dopředu plánuje a vymýšlí si různé záminky. (<http://www.ostrovzl.cz/prevence/>) Hroncová, rozlišuje různé typologie záškoláctví. Rozeznáváme záškoláctví u celkově problémových dětí, u dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, záškoláctví jako porušení sociální normy, kterou je povinnost navštěvovat školu, záškoláctví jako reakční akt nebo jako zábava. (Hroncová, Kraus, 2006) Tato porucha chování je způsobena třemi základními příčinami. Mohou ji způsobit negativní vztahy ke škole, kdy jsou na žáka kladeny vysoké požadavky. Naopak pokud je žák mimořádně nadaný

a ve škole se nudí. Také velký strach žáka z určitého předmětu nebo učitele, z hodnocení a následného trestu rodičů může vyústit v takové chování. Ve školním prostředí to dále může být i šikana dítěte. Tato situace může vést až ke vzniku fobie. Další příčinou mohou být dysfunkční vztahy v rodině, nezájem rodičů nebo i přehnaná péče a vysoké nároky na dítě. Poslední příčinou je způsob trávení volného času, který může být nevhodný, dítě se dostane do vlivu určité party a jedná podle svých vrstevníků. Čas trávený mimo povinné vyučování může využívat také k obstarávání si peněz, drog, ke hraní automatů a jiným protispolečenským činnostem. (<http://www.ostrovzl.cz/prevence/>)

Šikana

Tohle patologické chování spadá do skupiny agresivního jednání, které jednání doprovází. Šikana je problémem už období mladšího školního věku. (Hroncová, Kraus, 2006) Jedná se o fyzické, psychické nebo kombinované ponižování až týrání žáků často jinými žáky, méně dospělými. Může probíhat buď ve dvojici, nebo ve skupině. Iniciátorem bývá žák starší, fyzicky vyspělejší, často sociálně narušený. (Průcha, Walterová, Mareš, 1995) Šikana je charakterizována čtyřmi znaky, kterými jsou dlouhodobost, opakovanost, úmysl a nepoměr sil. Tímto chováním chce dosáhnout převahy nad jedincem. (Hroncová, Kraus, 2006) Existují tři typy žáků, kteří nejčastěji šikanují děti ve škole. Prvním typem je hrubý, primitivní a impulzivní žák, který má narušený vztah k autoritě. Druhým typem je slušný, kultivovaný, uzavřený jedinec, často úzkostlivý se sadistickými tendencemi. Posledním typem je „srandista“, optimistický, velmi oblíbený a vlivný žák, který páchá násilí pro pobavení sebe a ostatních spolužáků. (Krejčířová, Skopalová, 2007) Oběť šikanování může být buď dítě pasivní, úzkostné a nejisté, které není schopné se bránit agresi nebo oběť, která provokuje, dráždí jiné děti a posmívá se jim. Pokud na ni někdo zaútočí, brání se. (Hroncová, Kraus, 2006)

Šikanování může mít pět stádií. Prvním, zárodečným stádiem je ostrakismus. Dítě se dostane mimo ostatní členy skupiny, kteří jej neuznávají, posmívají se mu, díky nějaké odlišnosti, například etnické, ekonomické, sociální... Druhým stádiem je fyzická agrese a přitvrzování manipulace. V této fázi záleží, jestli ve skupině existují kamarádské vztahy a negativní postoj k fyzickému násilí. Pokud ne, násilí se zvyšuje a přechází do těžších forem šikany. Další fáze, která následuje je vytvoření jádra agresorů, kteří začnou spolupracovat a šikanovat slabší oběti. Čtvrtou

fází je přijetí norem agresorů, které přejímá většina skupiny. V této fázi se slušní a hodní žáci začínají zapojovat do šikanování. Poslední fází je absolutní šikanování – totalita. Pravidla agresorů přejímá celá skupina. Je to stádium vykořisťování, kdy silní jedinci uplatňují svou moc bez pocitu viny. Slabí jedinci nejsou schopni se bránit vůbec. (Hroncová, Kraus, 2006)

Kriminalita a delikvence

Za *kriminalitu* je považována trestné chování „*vyjádřené souhrnem trestných činů spáchaných ve společnosti.*“ (Krejčířová, Skopalová, 2007, s. 50) Podle trestního zákoníku je trestným činem „*protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.*“ (Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník). Za trestný čin je zpravidla považováno aktivní konání spáchané úmyslně nebo z nedbalosti. (Hroncová, Kraus, 2006) U mladistvých se nazývá trestný čin proviněním (Zákon č. 218/2003 Sb. O soudnictví ve věcech mládeže) Kriminalitu můžeme dělit na dvě skupiny. První skupinou je kriminalita zjevná, která je registrovaná orgánem Policie České republiky a druhou skupinou je kriminalita latentní, skrytá, o které nevíme. (Krejčířová, Skopalová, 2007)

Delikvence je pojem, který má širší smysl než kriminalita. Rozumí se jí protispolečenské chování, i to, které nedosahuje stupně nebezpečnosti trestného činu nebo patologické chování osob, které ještě nejsou trestně odpovědné. Podle Krejčířové delikvence mládeže závisí na procesu biologického, mentálního a sociálního zrání a má na ni vliv působení rodiny, školy, pracoviště, značně také skupiny vrstevníků a způsobu trávení volného času. (Krejčířová, Skopalová, 2007)

Trestná činnost dětí a mladistvých se od trestní činnosti dospělých jedinců liší. Předmět útoku je obvykle určen jiným hodnotovým systémem. Trestný čin je páchan skupinově, často pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek. Mladiství jednají více pod vlivem emocí než dospělí. (Hroncová, Kraus, 2006)

Kriminální chování a delikvenci můžeme nazvat projevem poruchy sociálně adaptačních schopností a dovedností. (Fischer, Škoda, 2009)

Vandalismus

Vandalismus je typem agresivního chování, které je trestné. Jedná se o primitivní ničení kulturních hodnot provázené potěšením z této činnosti. Může být projevem skupinového protestu nebo také za účelem odreagování. Osoba takto jedná

často pod vlivem alkoholu nebo jiných drog. Tento způsob chování patří často k životnímu stylu adolescentní mládeže, part a různých skupin. (Hartl, Hartlová, 2000; Krejčířová, Skopalová, 2007; Fischer, Škoda, 2009)

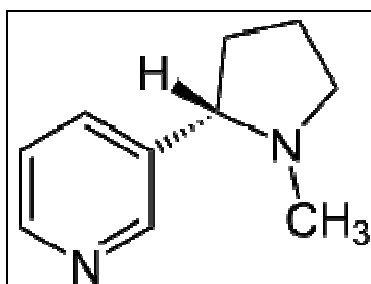
Rozlišuje se šest typů vandalismu. Prvním typem je *hrabivý vandalismus*, typický rozbíjením výherních automatů. Druhým typem je *taktický vandalismus*, při kterém se jedinci takto jednající snaží upoutat pozornost. Příkladem takového jednání je ničení cely vězni. Dalším typem je *ideologický vandalismus*, což je například vyhotovování nápisů na budovách. Čtvrtým typem je *mstivý vandalismus*, jako pomsta, odplata za pokoření, ublížení. Předposledním je *hravý vandalismus*, který má charakter sázky. Posledním typem je *zlostný vandalismus*, kdy jedinec ničí objekty ve vzteku nebo z frustrace. (Krejčířová, Skopalová, 2007)

Návykové problémy

Existují rozdíly při užívání návykových látek mezi dětmi a dospělými. Na rozdíl od dospělých, vzniká u dětí závislost mnohem rychleji. Dětem, vzhledem k tomu, že nemají takové zkušenosti, často experimentují. Jejich tělo je méně tolerantní, hrozí větší riziko otravy látkou. Ze stejného důvodu také hrozí nebezpečnost jednání pod vlivem látky. U dětí, které užívají ve velkém množství návykové látky, nebo jsou na nich závislé, můžeme sledovat zaostávání v psychosociálním vývoji. Mají problémy při vzdělávání, mají nižší sebekontrolu a sociální dovednosti. Problémy v rodině, ve škole a v dalších oblastech přináší již pouhé experimentování s návykovou látkou. U dětí a mládeže bývá spektrum užívání látek širší, přecházejí od jedné látky ke druhé, nebo užívají více látek současně. Tím se zvyšuje riziko otrav. (Nešpor, 2000)

- *Kouření*

Je typem patologického chování, kdy si jedinec může vytvořit závislost na látce nikotin, jejíž chemický vzorec je na Obrázku 3 níže.

Obrázek 3 Chemický vzorec nikotinu

Tabákový kouř ale obsahuje velké množství dalších látek, které jsou pro tělo škodlivé. Právě z těchto látek (oxid uhelnatý a dehtové látky) pramení hlavní zdravotní problémy. Mühlpachr (2009) uvádí tvrzení Duška a Janíka, kteří namítají, že by návykovou látkou z takového velkého množství látek byla jen jedna. Závislost na kouření se projevuje ve dvou rovinách. První je rovina psychosociální a druhá je rovina drogové závislosti. Kouření bylo od začátku výsadou mužů, od poloviny 20. století kouří také ženy. Křivohlavý (2009) uvádí, že kouření láká hlavně lidi, kteří jsou nejistí, trpí pocity méněcennosti, jedince, kteří jsou velmi lehce ovlivnitelnými. Upozorňuje, že „*mezi mladistvými dokonce kouří více ženy (20,5%), než muži (16%).*“ (Křivohlavý, 2009, s. 190). Mühlpachr popisuje situaci ve školní populaci, kde je výskyt kouření častější než užívání alkoholu. Počet a četnost kouřících dětí se zvyšuje s horším školním prospěchem. „*U chlapců 8. tříd se špatným prospěchem lze najít již návykové kouření.*“ (Mühlpachr, 2009, s. 88) Kouření je naučeným způsobem chování, a proto je jeho odvykání složitým procesem. Při terapii je nutná motivace ke skončení. Nejlepším způsobem, kdy se nemusí odnaučovat kouření, je vůbec s kouřením nezačínat. (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003; Fischer, Škoda, 2009; Křivohlavý, 2009; Mühlpachr, 2009)

- **Alkohol**

Je nejrozšířenější a nejdéle užívanější drogou v historii lidské populace. V naší společnosti je akceptovanou, běžně dostupnou psychoaktivní látkou. Jeho účinky jsou ve společnosti stále podceňovány. Užívání alkoholu zvyšuje nebezpečí vzniku onemocnění jater (cirhóza jater), má negativní vliv na kardiovaskulární systém, především na vysoký krevní tlak. V důsledku několikaletého pití alkoholu může vzniknout i Korsakovův syndrom typický poruchami paměti a mnohá další shrnutá v tabulce níže (Fischer, Škoda, 2009; Křivohlavý, 2009)

Zdravotní následky užívání alkoholu	
<i>Somatické</i>	<i>Psychické</i>
Infekční nemoci	Psychická závislost na alkoholu
Zhoubné nádory	Postižení intelektu
Nemoci žláz s vnitřní sekrecí	Poruchy osobnosti
Poruchy výživy a přeměny látek	Syndrom z odnětí
Nemoci krve a krevtovorných orgánů	Delirium tremens
Nemoci nervové	Alkoholická halucinóza
Nemoci oběhové soustavy	Korzakovova alkoholická psychóza
Nemoci trávicí soustavy	Paranidní alkoholická psychóza
Nemoci kůže a svalů	Patická opilost
Úrazy a otravy	
Fetální alkoholový syndrom	

(Sovinová, Csémy)

Mlčoch na svých internetových stránkách uvádí výsledky statistik průzkumů, které popisují, že se průměrně děti setkávají s alkoholem ve věku 11 let. 35% dětí ve věku 10 let již má opakované zkušenosti s alkoholem. Přitom podle Zákona č. 37/1989 Sb. O ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi je zakázáno prodávat, podávat a jinak umožňovat užívání alkoholu osobám mladším 18 let. Pokorný zdůrazňuje, že předmětem zájmu žáků základních škol je alkohol ve formě drogistického zboží, například Alpa, protože je levné a snadno dostupné. Dalším typem alkoholu, který mladiství pijí, je pivo.

http://www.alkoholik.cz/zavislost/deti_a_alkohol/aspekty_detskeho_piti_alkoholu_a_potencialni_zavislosti_na_nem_alkoholismu.html; Zákon č. 37/1989 Sb.; (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003)

Alkoholickými nápoji jsou podle Zákona č. 37/1989 Sb. O ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi „*lihoviny, destiláty, víno, pivo a jiné nápoje, které obsahují více než 0,75 objemového procenta alkoholu.*“ (Zákon č. 37/1989 Sb.)

- **Drogy**

Termín droga se k nám dostal z východu, z Persie, kde slovo „dárú“ znamená to samé jako u nás lék. Mnoho drog, například morfium, konopí a další jsou v malém množství lékem, pokud se určitá hranice přesáhne, mají negativní účinky na lidský organizmus. Drogou může být látka rostlinného, živočišného nebo nerostného původu. Drogy můžeme dělit podle společenské tolerance

na drogy legální a nelegální. Mezi legální drogy patří již výše zmíněný alkohol, nikotin a pak dále například kofein. Mezi nelegální drogy patří u nás marihuana, heroin, LSD, pervitin, kokain a mnohá další. Dále se dělí drogy v souvislosti s drogovými závislostmi na měkké a tvrdé drogy. Mezi měkké drogy patří marihuana a hašiš. Mezi tvrdé, které působí prudce, řadíme crack, heroin, kokain a další. Dalším způsobem dělení může být rozdělení podle účinku na tlumivé látky, stimulační látky a halucinogeny. Mezi tlumivé látky můžeme zařadit heroin, psychofarmaka, třeba i alkohol. Do skupiny stimulačních látek patří kokain, pervitin, crack a extáze. V poslední skupině halucinogenů najdeme marihuanu, hašiš, LSD a lysohlávky. (Křivohlavý, 2009; Pokorný, Telcová, Tomko, 2003; http://www.drogy.net/portal/ilegalni-drogy/ucinky-drog/zakladni-deleni-drog_2010_04_28.html)

Svobodová uvádí, že nejčastěji užívanými drogami u dětí jsou konopné a těkavé látky a u adolescentů pervitin a heroin. Průzkumy na školní mládeži ukazují, že s nelegální drogou má zkušenost 1/3 15letých dětí, 13-14% 13letých a 2-3% 11letých dětí. (<http://www.solen.cz/pdfs/psy/2009/02/06.pdf>)

Počítačové hry, internet, televize

Počítače a televize se staly neoddělitelnou součástí dne jedince. Tato skutečnost však přináší také negativní dopady, především pro děti. Mládež užívá počítač hlavně k hraní her. V mnoha z nich najdeme prvky násilí, riskování i hazardu. Fischer (2009) popisuje souvislost sledování agrese a násilí s projevy agresivního chování a násilí u dětí, zejména u chlapců. U hochů, „kteří sledovali déle a více násilí v dětském věku, byla zjištěna vyšší agresivita i po deseti letech.“ (Fischer, Škoda, 2009 s. 54) Růst násilí je způsoben „prezentací násilí dětskému publiku v televizi, ve filmech a videohráčích.“ (Fischer, Škoda, 2009 s. 54) Kritickým věkem je období mezi 6-8 lety.

Internet, jako nástroj globalizace, ovládl všechny věkové kategorie. Nejen pro děti zde hrozí mnoho rizik. Prvním rizikem je možnost hraní her (například hazardních) a tím zvýšení náchylnosti ke vzniku patologického hráčství. Dalším rizikem jsou pornografické stránky, nebo stránky s nevhodným obsahem, na které se dítě může jednoduše dostat. Třetím rizikem je rozmach diskusních stránek – chaty, icq, facebook, seznamky... a s nimi spojené riziko kyberšikany. Jehož cílem je zesměšnit, nebo někomu ublížit pomocí elektronických prostředků. Nadace O₂ a občanské sdružení Aisis provedly výzkum v českých školách a zmapovaly formy kyberšikany.

Výzkumnou skupinou byly děti ve věku 8 až 15 let na celém území České republiky. Výsledkem bylo zformulování typů šikany. 68% šikanování probíhalo přes mobilní telefon, na chatech, icq 30%, přes emaily 29% a v komunitních sítích jako je Facebook a Líbím se Ti 14%. Výzkumníci také předpokládají velké zvýšení způsobu šikanování přes sociální sítě díky jejich rozvoji v současné době. (Vágnerová, 2010)

4.2 Prevence

Prevence je soubor nebo soustava opatření, která se snaží předcházet nežádoucím jevům, rizikovým projevům chování, nehodám, úrazům, nemocem a jiným stavům. Podle toho, na kterou skupinu působíme, můžeme prevenci rozdělit na primární, sekundární a terciální. **Primární prevence**, všeobecná, se snaží předcházet ohrožujícím situacím v celé sledované společnosti. Můžeme ji dále dělit na specifickou prevenci, která je cíleně zaměřena na předcházení a omezení výskytu různých forem konkrétního rizikového chování. Příkladem je předcházení prvnímu kontaktu jedince s drogou, díky besedám, peer-programům a dalším vzdělávacím akcím pořádanými školou a jinými institucemi. Druhým typem primární prevence je nespécifická prevence, která podporuje žádoucí formu chování obecně, podporováním zdravého životního stylu a osvojením si správného chování pomocí volnočasových aktivit. Podle Pokorného, Telcové a Tomka *„primární prevencí sociálně patologických jevů rozumíme koncepční, komplexní, cílený, plánovitý, flexibilní a efektivní soubor opatření, odborných činností a nabídek, zaměřený na posilování a rozvoj společensky žádoucích postojů, hodnot, zájmů, forem zdravého životního stylu, chování a jednání jednotlivců i skupin.“* (Pokorný, Telcová, Tomko, 2003) **Sekundární prevence**, selektivní, se zaměřuje na rizikovou skupinu, která je ohrožena negativním jevem. Snaží se předcházet vzniku, rozvoji a přetrvávání rizikového chování včasnou intervencí, poradenstvím a léčbou. Posledním typem je **terciální prevence**. Zaměřuje se na jedince, u kterých se již negativní jev projevil. Snaží se o zmírnění následků a zabránění recidivy. (Průcha, Walterová, Mareš, 1995; Hartl, Hartlová, 2000; Hájek, Hofbauer, Pávková, 2008; <http://www.ostrovzl.cz/prevence/>)

4.3 Dílčí závěr

Volný čas není jen prostorem k rozvíjení dovedností, schopností a zájmů. Bohužel se stává i časem pro deviantní chování. V souvislosti s dětmi se vyskytují tyto formy patologického jednání – záškoláctví, šikana, krádeže. U dětí ve středním školním věku a starším školním věku se toto chování může rozvinout do závažnějších kriminálních činů, delikvence a vandalství. Jedinci experimentují s návykovými látkami, nejprve s alkoholem, lehčími drogami. Jejich chování se může rozvinout až do určité závislosti. V současné době jsou velkou hrozbou i závislosti nedrogové například počítačové hry, internet a podobně, které mnozí lidé podceňují.

5 VLASTNÍ PRŮZKUM

5.1 Cíle a hypotézy průzkumu

Cílem průzkumu bylo zjistit, jak žáci Základní školy Chropyně tráví svůj volný čas. Jestli existují rozdíly v obsahu volného času mezi dívkami a chlapci.

H1 V Chropyni je dostatečné množství aktivit ke trávení volného času žáků mladšího školního věku.

H2 Žáci, kteří navštěvují kroužky, jsou spokojenější se svým volným časem, než žáci, kteří do kroužků nechodí.

5.2 Charakteristika průzkumného vzorku

Průzkum volného času dětí probíhal na Základní škole v Chropyni. Základní škola Chropyně je městským typem školy. Základní škola je rozdělená na dvě pracoviště. První pracoviště, kde se nachází první stupeň, je na ulici J. Fučíka, druhý stupeň školy sídlí na ulici Komenského. Průzkum probíhal pouze v budově na ulici J. Fučíka. Šetření se zúčastnily třídy 2. - 5. ročníku. Žáci prvního ročníku nebyli zahrnuti do průzkumu. Tuto školu navštěvují děti z Chropyně, Záříčí, Plešovce a Kyselovic.

5.3 Metody průzkumu

Při průzkumném šetření bylo využito metody dotazníku, z důvodu velkého počtu dotazovaných. Nejprve jsem rozdala zkušební verzi dotazníků a na základě zjištěných chyb, nepochopení otázkám, jsem upravila položky. Žáci 4. a 5. ročníků vyplňovali dotazník samostatně, při dotazování žáků 2. a 3. ročníku, jsem přečetla žákům hlavičku, vysvětlila značení otázek a postupně jsme společně vyplňovali otázky. Pokud žák nepochopil otázku, vysvětlila jsem ji příkladem. Všichni žáci zvládli vyplnit dotazník.

Dotazník obsahuje dvě kontaktní položky (třída a pohlaví) a 10 otázek. Dvě otázky jsou otevřené (1 a 8), u otázky číslo 2 je možnost odpovědi ANO/NE. U třetí otázky je možnost více odpovědí. Zbylé otázky (4, 5, 6, 7, 9, 10) jsou polouzavřené, děti mají možnost výběru. Pokud se jim žádná odpověď nehodí, mohou vymyslet svou. Vzor dotazníku se nachází v přílohách.

Pro vyhodnocení průzkumu jsem použila program Microsoft Office Excel 2007. Výsledky jsou shrnuté do tabulek a grafů.

Použité vzorce

Aritmetický průměr \bar{x}

$$\frac{1}{n} \sum_{i=1}^k n_i * x_i = \bar{x}$$

n – celková četnost všech hodnot

x_i – určitá hodnota

n_i – četnost hodnoty x_i

k – počet řádků v tabulce četností (Chráška, 2007, s. 46)

Výpočet procent

Pomocí „trojčlenky“

$$\begin{array}{l} \uparrow 100\% \dots\dots\dots c \text{ (celková četnost)} \uparrow \\ \hline x\% \dots\dots\dots d \text{ (dílní četnost)} \end{array}$$

$$\frac{x}{100} = \frac{d}{c} \quad \Rightarrow \quad \frac{d}{c} * 100 = x$$

5.4 Analýza a prezentace výsledků

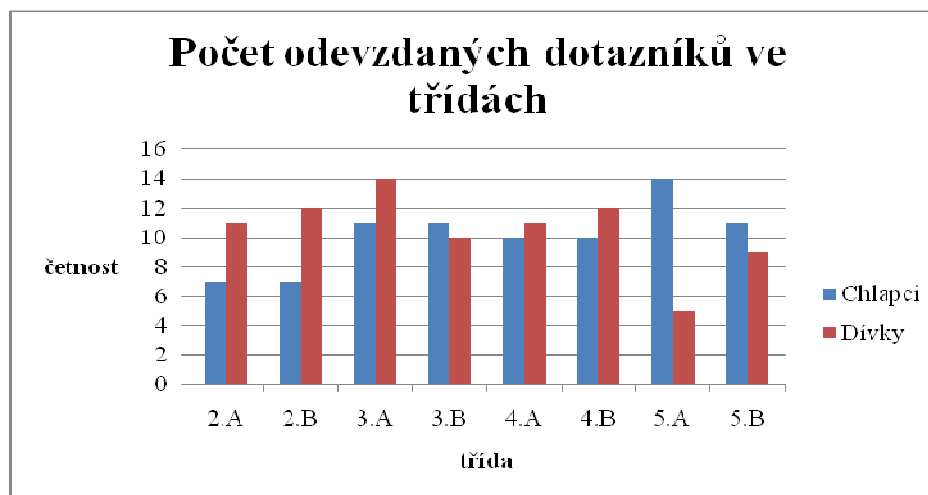
Z celkového počtu 179 dětí z druhých až pátých ročníků odevzdalo dotazník 165 dětí, což je 92%. Dotazník vyplnilo 84 dívek a 81 chlapců viz Graf 1 Poměr mezi chlapci a dívkami u odevzdaných dotazníků. Kolik dětí odevzdalo dotazník v jednotlivých třídách, ukazuje Tabulka 1 Počet odevzdaných dotazníků a Graf 2 Počet odevzdaných dotazníků ve třídách.

Tabulka 1 Počet odevzdaných dotazníků

	2.A	2.B	3.A	3.B	4.A	4.B	5.A	5.B	Celkem
Chlapci	7	7	11	11	10	10	14	11	81
Dívky	11	12	14	10	11	12	5	9	84
									165

Graf 1 Poměr mezi chlapci a dívkami u odevzdaných dotazníků

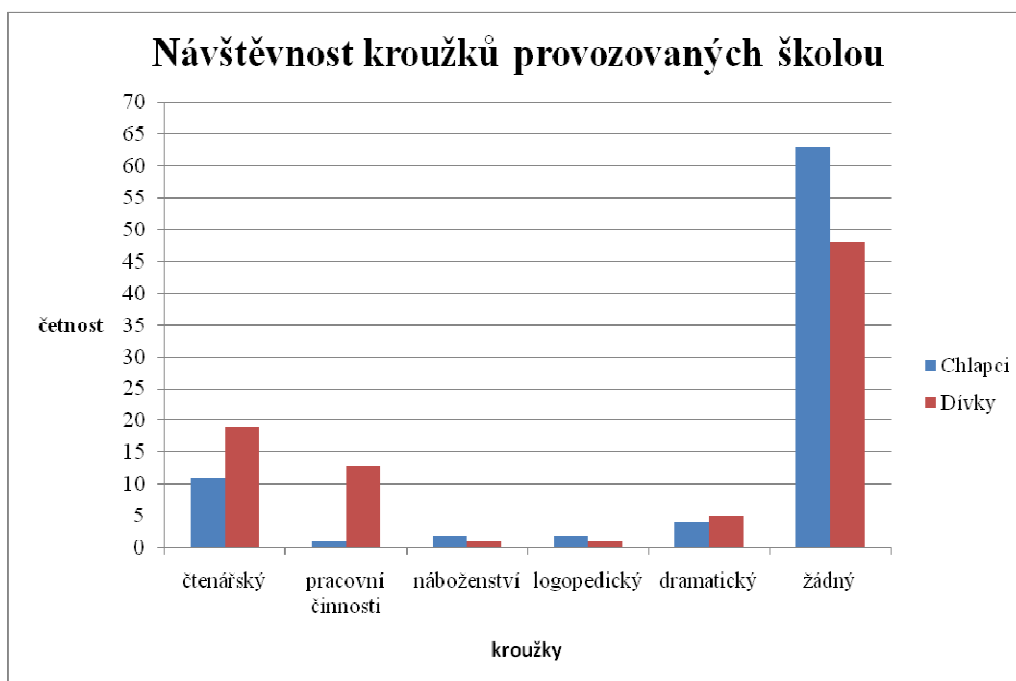
Graf 2 Počet odevzdaných dotazníků ve třídách

Otázka 1a) Vypiš kroužky, které navštěvuješ ve škole, po konci vyučování.

Ve škole funguje kroužek čtenářský, pracovních činností, náboženství, logopedický a dramatický. 111 dětí nenavštěvuje žádný kroužek ve škole, nejvíc dětí navštěvuje čtenářský kroužek a pracovní činnosti viz Graf 3 Návštěvnost kroužků provozovaných školou níže.

Tabulka 2 Zájmové kroužky ve škole

	Čtenářský	Pracovní činnosti	Náboženství	Logopedický	Dramatický	Žádný
Chlapci	11	1	2	2	4	63
Dívky	19	13	1	1	5	48

Graf 3 Návštěvnost kroužků provozovaných školou

Otázka 1b) Vypiš kroužky, které navštěvuješ mimo školu.

Tato otázka byla otázkou otevřenou. Děti měly vypsát všechny kroužky, do kterých chodí mimo školu. Z odpovědí jsem zjistila více poznatků:

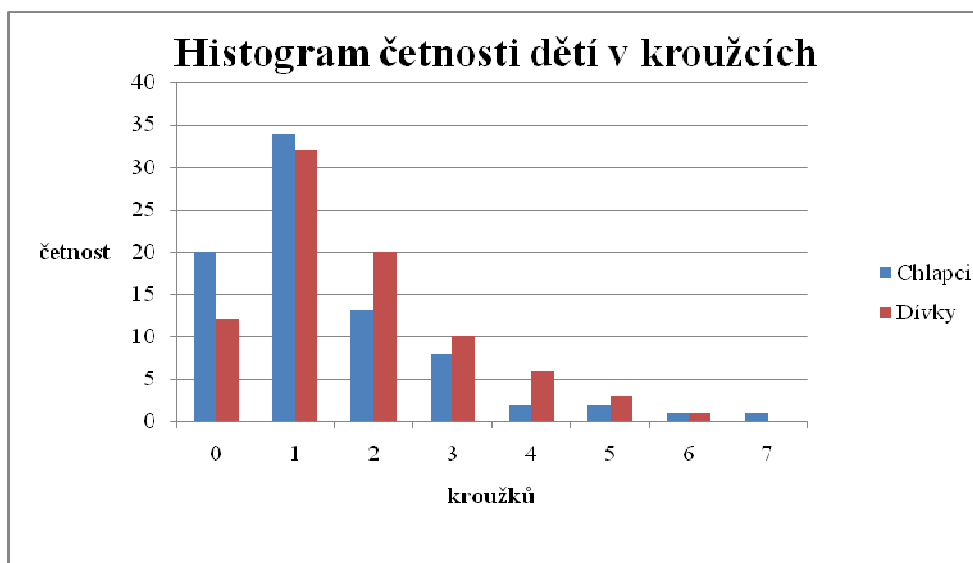
- I. Kolik kroužků žáci navštěvují.
- II. Jaké typy kroužků navštěvují.
- III. Které typy kroužků jsou nejoblíbenější.
- IV. Kolik žáků nenavštěvuje žádný kroužek a jaké je jejich rozložení v jednotlivých třídách.

Ad. I.

20 chlapců (25%) a 12 děvčat (14%), nenavštěvuje žádný kroužek mimo školu. 34 chlapců (42%) a 32 dívek (38%) navštěvují jeden zájmový kroužek. Dva zájmové kroužky navštěvuje 13 chlapců (16%) a 20 dívek (24%). 8 chlapců (10%) a 10 děvčat (12%) navštěvuje tři zájmové kroužky. 2 chlapci (2%) a 6 děvčat (7%) navštěvuje čtyři zájmové kroužky. Do pěti zájmových kroužků dochází 2 chlapci (2%) a 3 dívky (4%). 1 chlapec (1%) a 1 dívky (1%) navštěvují šest zájmových kroužků. 1 chlapec (1%) navštěvuje sedm volnočasových kroužků. Tato docházka do zájmových kroužků je znázorněna v Grafu 4 Návštěvnost kroužků mimo školu. V Tabulce 3 Návštěvnost kroužků mimo školu, je zaznamenán i počet procent.

Tabulka 3 Návštěvnost kroužků mimo školu

	0	1	2	3	4	5	6	7
Chlapci	20	34	13	8	2	2	1	1
%	25	42	16	10	2	2	1	1
Dívky	12	32	20	10	6	3	1	0
%	14	38	24	12	7	4	1	0

Graf 4 Návštěvnost kroužků mimo školu

$$\begin{aligned} \text{Dívky} &= (0*12+1*32+2*20+3*10+4*6+5*3+6*1+7*0) / 84 = 1,75 \Rightarrow \mathbf{2} \\ \text{Chlapci} &= (0*20+1*34+2*13+3*8+4*2+5*2+6*1+7*1) / 81 = 1,42 \Rightarrow \mathbf{1} \end{aligned}$$

Dívky mají průměrně dva volnočasové kroužky a chlapci jeden kroužek.

Ad. II.

Kroužky, které navštěvují žáci mimo školu, jsem zařadila do čtyř velkých skupin. Na zájmy esteticko-výchovné, přírodovědné, společenskovední a tělovýchovné, sportovní. Činnosti esteticko-výchovné jsem poté rozdělila na skupiny výtvarných činností a hudebních činností. Skupinu tělovýchovné, sportovní jsem rozdělila na kolektivní sporty a individuální sporty.

Tabulka 4 Zájmové činnosti žáků Základní školy Chropyně

Zájmové činnosti žáků Základní školy Chropyně					
Esteticko-výchovné		Přírodovědné	Společenskovední	Tělovýchovné, sportovní	
Výtvarné	Hudební			Kolektivní	Individuální
výtvarný	hudební nástroj	koně	Kamínek	fotbal	badminton
ruční práce	zpěv	rybářský	Junák	hokej	gymnastika
	sbor		Ječmínek	házená	karate
	dechovka		anglický jazyk	sport mix	stolní tenis
	balet		knihovna	florbal	airsoft
	street dance			lakros	plavání
	hip hop			roztleskávačky	atletika
	bříšní tance			hasič	tenis
	taneční				judo
					střelecký

Tabulka 4 Zájmové činnosti žáků Základní školy Chropyně udává přehled jednotlivých kroužků. Žáci navštěvují 18 různých sportovních kroužků, 11 esteticko-výchovných, 5 společenskovedních a 2 přírodovědné kroužky.

Ad. III.

Nejvíce žáci navštěvují ve volném čase sportovní kroužky. Na druhém místě jsou esteticko-výchovné kroužky, 29 žáků navštěvuje společenskovedné kroužky a 4 žáci chodí do přírodovědných kroužků, viz Tabulka 5 Počet dětí v jednotlivých zájmových kroužcích a Graf 5 Počet dětí v jednotlivých zájmových kroužcích.

Tabulka 5 Počet dětí v jednotlivých zájmových kroužcích

Kroužky	Sportovní	Esteticko-výchovné	Přírodovědné	Společenskovedné
Počet dětí	124	96	4	29

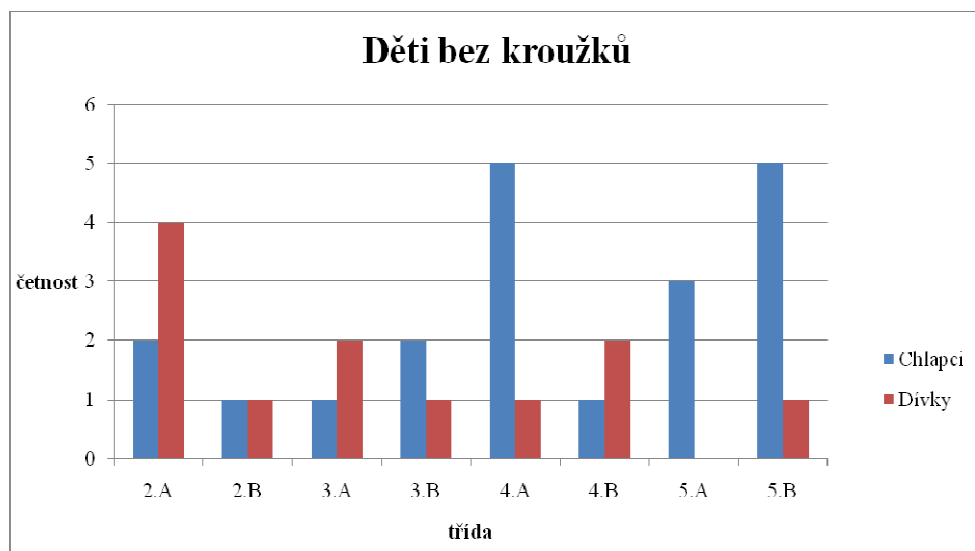
Graf 5 Počet dětí v jednotlivých zájmových kroužcích

Ad. IV.

Jak vyplynulo z Grafu 4 Návštěvnost kroužků mimo školu, 20 chlapců a 12 dívek nenavštěvuje žádný kroužek. Zajímalo mne jaké je rozložení těchto dětí v ročnících, proto jsem vytvořila Tabulku 6 Rozložení dětí ve třídách, které nechodí do kroužků a Graf 6 Rozložení dětí ve třídách, které nechodí do kroužků. Tyto čísla jsem pak přepočítala na procenta. Zjistila jsem, kolik žáků z celkového počtu odevzdaných dotazníků v jednotlivých třídách nenavštěvuje zájmové aktivity. Nejvíce děti nechodí do kroužků z 2. A, z 4. A a 5. B, po přepočtu procent z celkově odevzdaných dotazníků je nejhorší třídou 2. A s 33,3% dětí co se neúčastní žádné mimoškolní činnosti.

Tabulka 6 Rozložení dětí ve třídách, které nechodí do kroužků

	2.A	2.B	3.A	3.B	4.A	4.B	5.A	5.B
Chlapci	2	1	1	2	5	1	3	5
Dívky	4	1	2	1	1	2	0	1
Celkem	6	2	3	3	6	3	3	6
Odevzdaných dotazníků	18	19	25	21	21	22	19	20
Kolik % nechodí do kroužků	33,3	10,5	12,0	14,3	28,6	13,6	15,8	30,0

Graf 6 Rozložení dětí ve třídách, které nechodí do kroužků

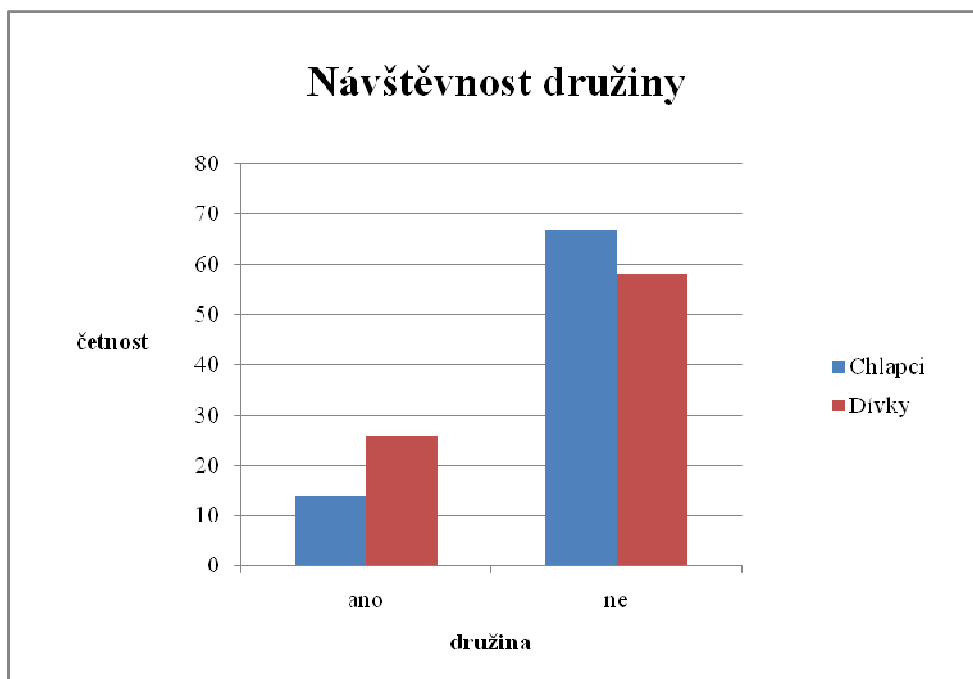
Otázka 2) Chodíš do školní družiny?

V této otázce měli žáci možnost výběru ze dvou odpovědí: ANO/NE. Jednu z nich museli zakroužkovat.

Z celkového počtu 165 dotazovaných žáků 2. až 5. ročníků, navštěvuje školní družinu 14 chlapců (17%) a 26 dívek (31%) viz Tabulka 7 Návštěvnost školní družiny, představuje poměr dětí, které chodí a které nechodí do školní družiny.

Tabulka 7 Návštěvnost školní družiny

	Ano	%	Ne	%
Chlapci	14	17	67	83
Dívky	26	31	58	69
Celkem	40	24	125	76

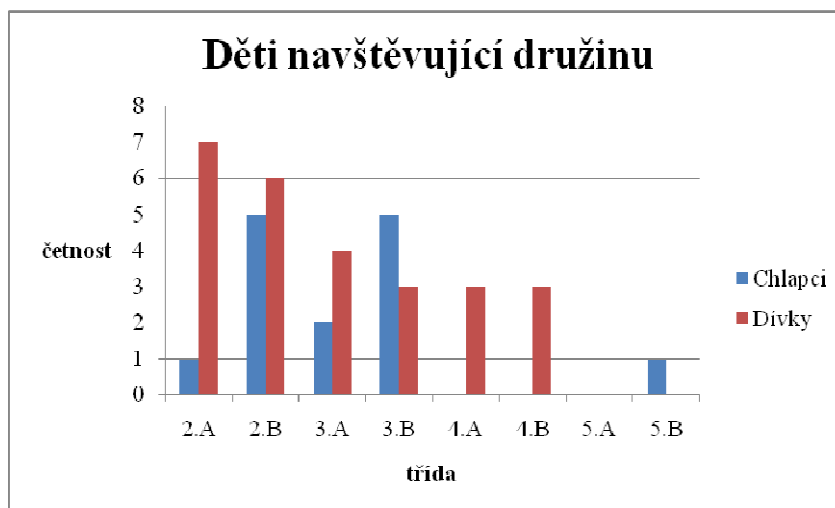

Graf 7 Návštěvnost školní družiny

Do družiny chodí nejvíce žáků z 2. B. Graf 8 Rozložení dětí navštěvujících družinu v jednotlivých třídách ukazuje, kolik žáků (dívek, chlapců) navštěvuje školní družinu v jednotlivých třídách. Školní družinu navštěvují hlavně děvčata. V Tabulce 8 Rozložení dětí navštěvujících družinu v jednotlivých třídách je zaznamenán i přepočet procent.

Tabulka 8 Rozložení dětí navštěvujících družinu v jednotlivých třídách

	2.A	2.B	3.A	3.B	4.A	4.B	5.A	5.B	Celkem
Chlapci	1	5	2	5	0	0	0	1	14
Dívky	7	6	4	3	3	3	0	0	26
Celkem	8	11	6	8	3	3	0	1	40
% z celkového počtu žáků ve třídě	44	58	24	38	14	14	0	5	

Graf 8 Rozložení dětí navštěvujících družinu v jednotlivých třídách

Otázka 3) Který den v týdnu nemáš žádný mimoškolní kroužek?

Žáci měli zakroužkovat, které dny nemají žádný zájmový kroužek mimo školu.

Z odpovědí vyplynuly dvě otázky:

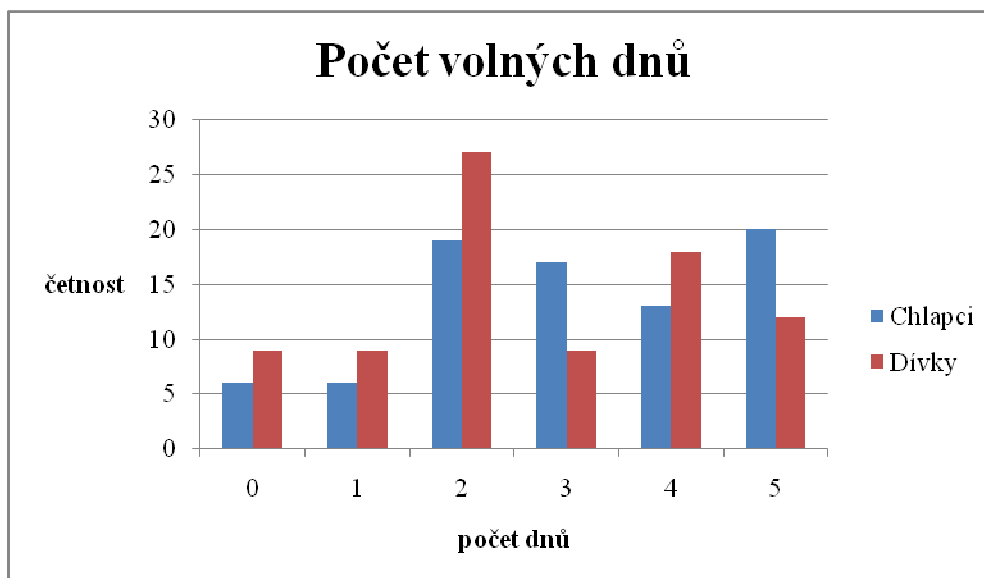
- I. Kolik volných dní v týdnu mají děti?
- II. Které dny děti nemají kroužky?

Odpověď na otázku I.

Chlapci mají nejčastěji 5 volných dní a dívky 2 dny. 9% žáků nemá žádný volný den, také jeden volný den má 9% dětí. 17 chlapců a 9 dívek celkově 16% dětí má tři volné dny. Čtyři volné dny má 31 dětí. 12 dívek má 5 volných dní. Počet volných dnů ukazuje Graf 9 Počet volných dnů a Tabulka 9 Počet volných dnů.

Tabulka 9 Počet volných dnů

	0	1	2	3	4	5
Chlapci	6	6	19	17	13	20
Dívky	9	9	27	9	18	12
Celkem	15	15	46	26	31	32
%	9	9	28	16	18,8	19,4

Graf 9 Počet volných dnů

$$\text{Dívky} - (0 \cdot 9 + 1 \cdot 9 + 2 \cdot 27 + 3 \cdot 9 + 4 \cdot 18 + 5 \cdot 12) / 84 = 2,64 \Rightarrow 3$$

$$\text{Chlapci} - (0 \cdot 6 + 1 \cdot 6 + 2 \cdot 19 + 3 \cdot 17 + 4 \cdot 13 + 5 \cdot 20) / 81 = 3,05 \Rightarrow 3$$

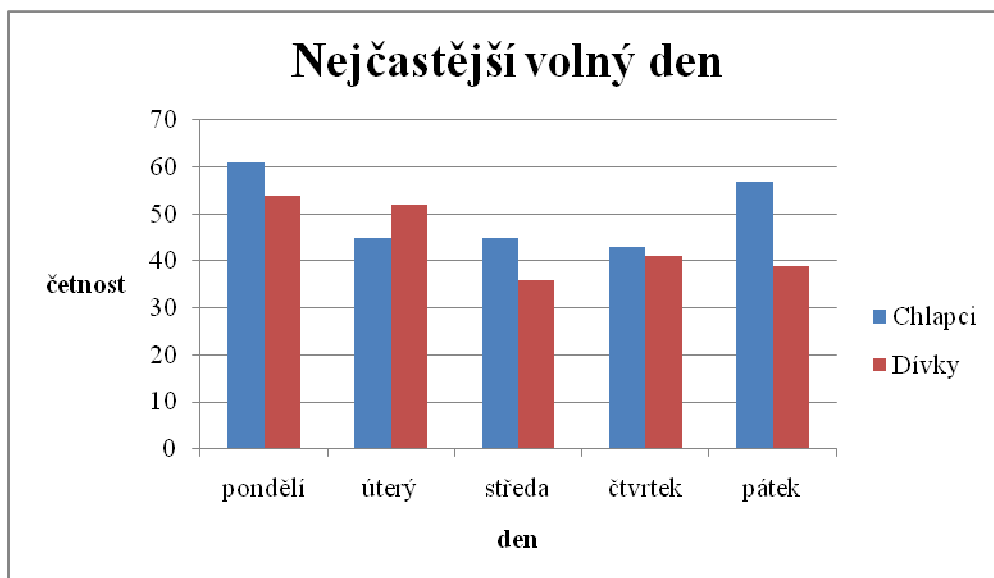
Dívky i chlapci mají průměrně 3 volné dny.

Odpověď na otázku II.

Nejčastějším volným dnem je pondělí u dívek i chlapců, druhým nejčastějším dnem volna u dívek je úterý a u chlapců pátek. Dívky mají nejvíce kroužků ve středu a chlapci ve čtvrtek. Nejčastější volné dny jsou zaznamenány v Grafu 10 Nejčastější volný den a v Tabulce 10 Nejčastější volný den.

Tabulka 10 Nejčastější volný den

	Pondělí	Úterý	Středa	Čtvrtek	Pátek
Chlapci	61	45	45	43	57
Dívky	54	52	36	41	39
Celkem	115	97	81	84	96
%	24	21	17	18	20

Graf 10 Nejčastější volný den

Otázka 4) Co děláš doma nejčastěji, když máš volno?

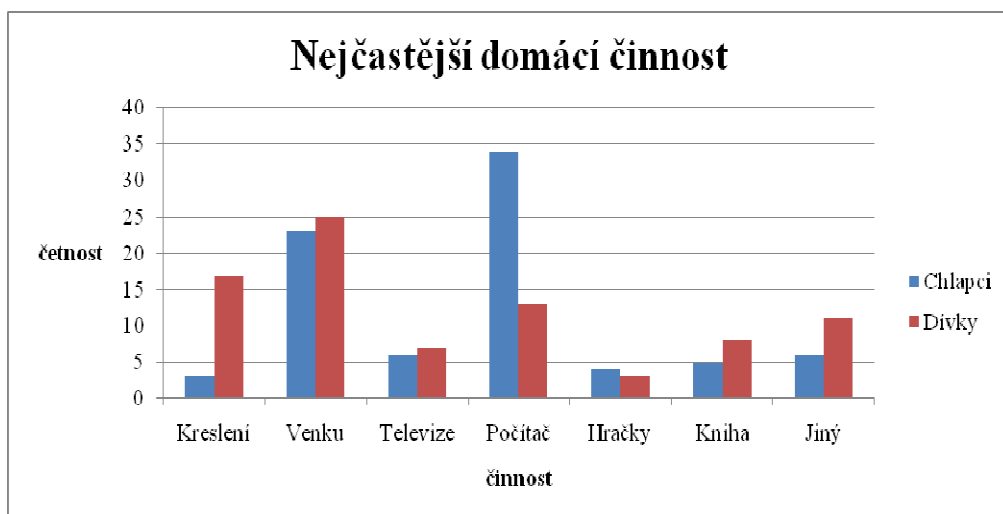
Žáci měli vybrat jednu možnost odpovědi z výběru: kreslím si, jsem venku, dívám se na televizi, hraji hry na počítači, hraji si s hračkami, čtu si nebo jiná možnost, kde vepsali svou vlastní činnost.

Z výsledků vyplynulo, že chlapci nejčastěji tráví volný čas u počítače (42%), další nejčastější odpovědí bylo, že jsou venku (28%), třetí nejčastější odpověď byla, dívám se na televizi a také jiná možnost, každé 7,4%. Nejčastější odpověď děvčat bylo, že tráví čas venku (30%), druhá kreslím si (20%) a třetí místo obsadil počítač (15%) viz Tabulka 11 Nejčastější domácí činnost a Graf 11 Nejčastější domácí činnost.

V jiných odpovědích žáci vyplnili, že si šest dětí hraje se svým zvířecím mazlíčkem, dvě děti vyrábí různé věci, dvě děti tancují, dvě si hrají se sourozenci, dva žáci se učí, jeden skáče po posteli, jeden si hraje s farmou a jeden hraje na hudební nástroj.

Tabulka 11 Nejčastější domácí činnost

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	Celkem %
Kreslení	3	4	17	20	20	12
Venku	23	28	25	30	48	29
Televize	6	7	7	8	13	8
Počítač	34	42	13	15	47	28
Hračky	4	5	3	4	7	4
Kniha	5	6	8	10	13	8
Jiný	6	7	11	13	17	10

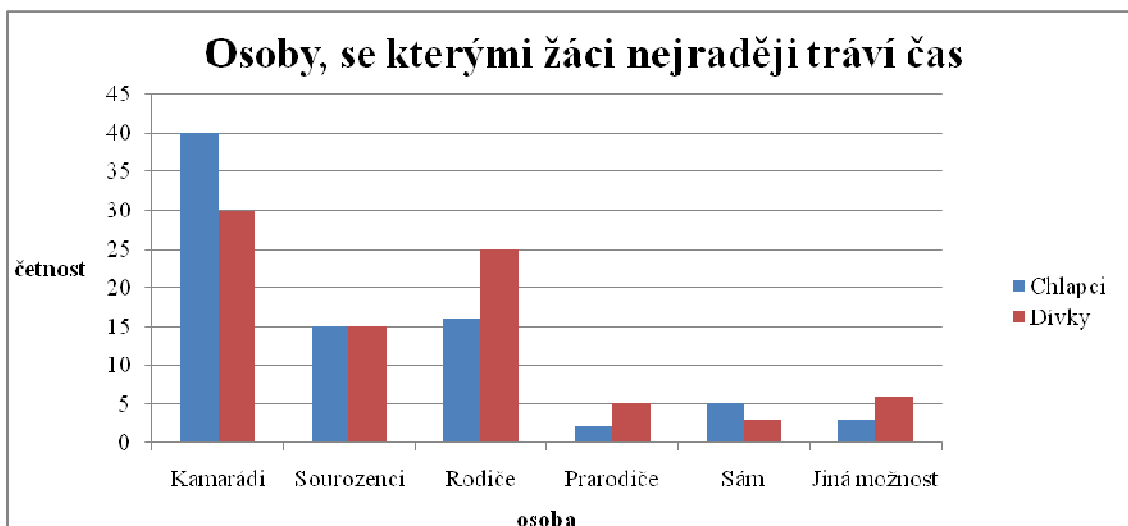
Graf 11 Nejčastější domácí činnost

Otázka 5) S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

U otázky číslo 5 měli žáci vybrat jednu možnost, s kým nejraději tráví svůj volný čas. Ve výběru byli kamarádi, sourozenci, rodiče, prarodiče, sám nebo jiná možnost, kterou mohli doplnit. Nejčastější odpovědí u chlapců i dívek byla možnost a) kamarádi, celkově z 42%. Další nejčastější možností, s kým tráví děti čas, jsou rodiče celkově z 25%. Další možností jsou sourozenci, které uvedlo 18% dotazovaných. Možnost sám a jinou možnost zakroužkovalo 5% dotazovaných, viz Tabulka 12 Osoby, se kterými žáci nejraději tráví čas. U jiné možnosti žáci psali, že nejraději tráví svůj čas se zvířetem (6 dotazovaných), s bratrancem (2 dotazování) a jeden se švagry. Ne moc rády tráví děti svůj volný čas s prarodiči (4%).

Tabulka 12 Osoby, se kterými žáci nejraději tráví čas

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	Celkem %
Kamarádi	40	49	30	36	70	42
Sourozenci	15	19	15	18	30	18
Rodiče	16	20	25	30	41	25
Prarodiče	2	2	5	6	7	4
Sám	5	6	3	4	8	5
Jiná možnost	3	4	6	7	9	5

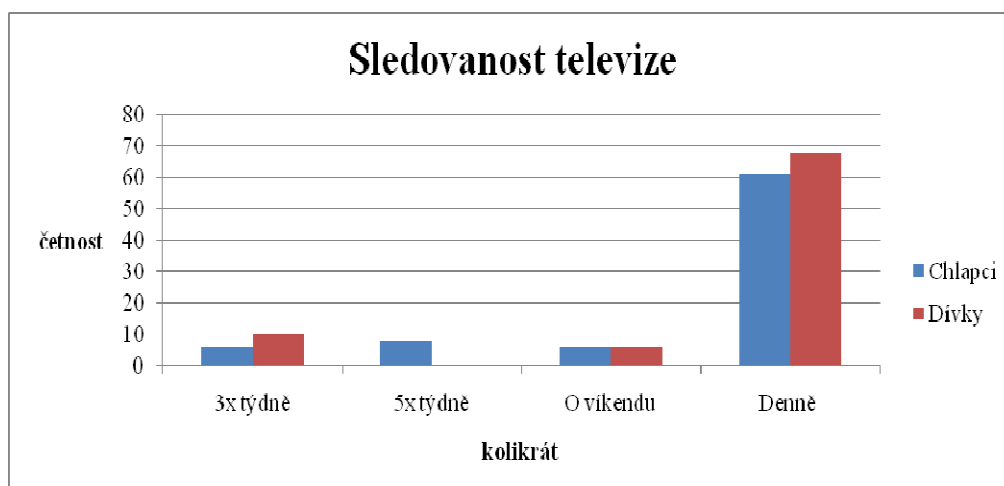
Graf 12 Osoby, se kterými žáci nejraději tráví čas

Otázka 6) Jak často se díváš na televizi?

V otázce číslo 6 měli žáci zakroužkovat možnost z odpovědí: 3x týdně, 5x týdně, o víkendu nebo denně. Jak chlapci, tak dívky nejčastěji odpověděli: denně, celkem 78% dětí. Údaje jsou zaznamenány v Tabulce 13 Sledovanost televize a graficky znázorněny v Grafu 13 Sledovanost televize.

Tabulka 13 Sledovanost televize

	Chlapci	%	Divky	%	Celkem	Celkem %
3x týdně	6	7	10	12	16	10
5x týdně	8	10	0	0	8	5
O víkendu	6	7	6	7	12	7
Denně	61	75	68	81	129	78

Graf 13 Sledovanost televize

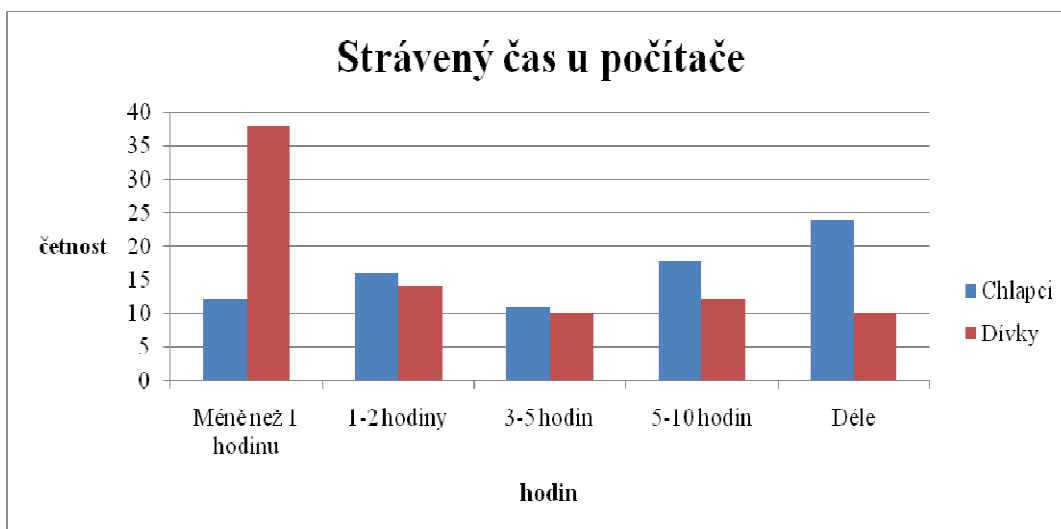
Otázka 7) Kolik hodin týdně strávíš u počítače?

V otázce 7 také děti kroužkovaly jednu možno z výběru: méně než 1 hodinu, 1-2 hodiny, 3-5 hodiny, 5-10 hodin a déle.

Z vyhodnocení chlapců vyšlo, že největší část stráví u počítače déle než 10 hodin za týden (30%). Děvčata naopak u počítače moc času netráví, 45% dívek zakroužkovalo, že stráví u počítače méně než hodinu za týden. Tyto údaje ukazuje Tabulka 14 Strávený čas u počítače a znázorňuje Graf 14 Strávený čas u počítače.

Tabulka 14 Strávený čas u počítače

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	celkem %
Méně než 1 hodinu	12	15	38	45	50	30
1-2 hodiny	16	20	14	17	30	18
3-5 hodin	11	14	10	12	21	13
5-10 hodin	18	22	12	14	30	18
Déle	24	30	10	12	34	21

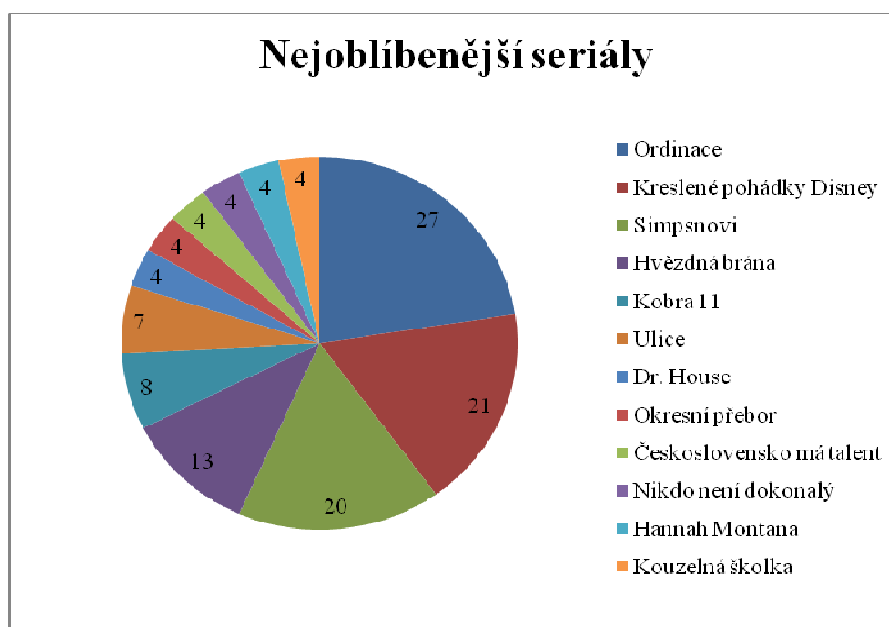
Graf 14 Strávený čas u počítače

Otázka 8) Který televizní pořad je Tvůj nejoblíbenější?

Otázka číslo 8 byla další otevřenou otázkou dotazníku. Děti měly napsat svůj oblíbený televizní pořad. Protože byla tato otázka otevřená a odpovědí na ni mnoho, shrnula jsem je do Tabulky 15 Nejoblíbenější seriály a následného Grafu 15 Nejoblíbenější seriály, nejčastější odpovědi dětí. Ty, které se vyskytly 3x, 2x a 1x jsem vypsala pod grafem.

Tabulka 15 Nejoblíbenější seriály

Počet	Název
27	Ordinace
21	Kreslené pohádky Disney
20	Simpsonovi
13	Hvězdná brána
8	Kobra 11
7	Ulice
4	Dr. House
4	Okresní přebor
4	Československo má talent
4	Nikdo není dokonalý
4	Hannah Montana
4	Kouzelná školka

Graf 15 Nejoblíbenější seriály

Tři děti uvedly Faktor strachu, jako svůj oblíbený pořad.

Dvakrát byly napsány tyto seriály (filmy): Pokémoni, Večerníček, Kouzelníci z Waverli, Šmoulové, Mr. Bean, Indiana Jones, Dokonalý svět, Top Gear, Co mám na Tobě ráda.

Jednou děti zmínily tyto seriály (filmy): Harry Potter, H2O stačí přidat vodu, Goro bílý pes, Záhady Alfréda ježka, Věříš si?, How is made?, Šikulové, Věda je zábava, Kung fu panda, Zázračná planeta, Talent mania, Komisař Rex, Superman, Doktorka Quinnová, Comeback, Hulk, Vyprávěj, Teorie velkého třesku, Faktor strachu, Transformers, Cesty domů, Titanic, Okrsek třináct, Rocky Balboa

Pro vyhodnocení této otázky jsem si seriály (filmy) rozdělila do 3 skupin. První skupinou byly „pořady s cílovou skupinou pro děti“, druhá skupina byla „absolutně nevhodné pro děti“. Do třetí skupiny jsem zařadila seriály, které jsem vyhodnotila jako střed mezi skupinou pro děti a absolutně nevhodné.

Pořady s cílovou skupinu pro děti - Kreslené pohádky Disney, Kouzelná školka, Pokémoni, Večerníček, Harry Potter, Hannah Montana, H2O stačí přidat vodu, Goro bílý pes, Záhady Alfréda ježka, Věříš si?, How is made? Šmoulové, Šikulové, Věda je zábava, Kung fu panda, Zázračná planeta, Co mám na Tobě ráda

Střed mezi skupinou pro děti a absolutně nevhodné - Nikdo není dokonalý, Hudební pořady, Československo má talent, Mr. Bean, Indiana Jones, Talent mania, Komisař Rex, Superman, Doktorka Quinnová

Absolutně nevhodné - Simpsonovi, Ordinace, Ulice, Comeback, Okresní přebor, Kobra 11, Dokonalý svět, Hulk, Vyprávěj, Teorie velkého třesku, Hvězdná brána, Dr. House, Faktor strachu, Transformers, Cesty domů, Titanic, Rocky Balboa, Top Gear, Okrsek třináct

Pro vyhodnocení v tabulce jsem jako vhodné pořady hodnotila pořady z první a druhé skupiny (v tabulce pod názvem ano) a třetí skupinu jako nevhodné pořady (v tabulce pod názvem ne) viz Tabulka 16 Sledovanost vhodných a nevhodných pořadů v jednotlivých třídách.

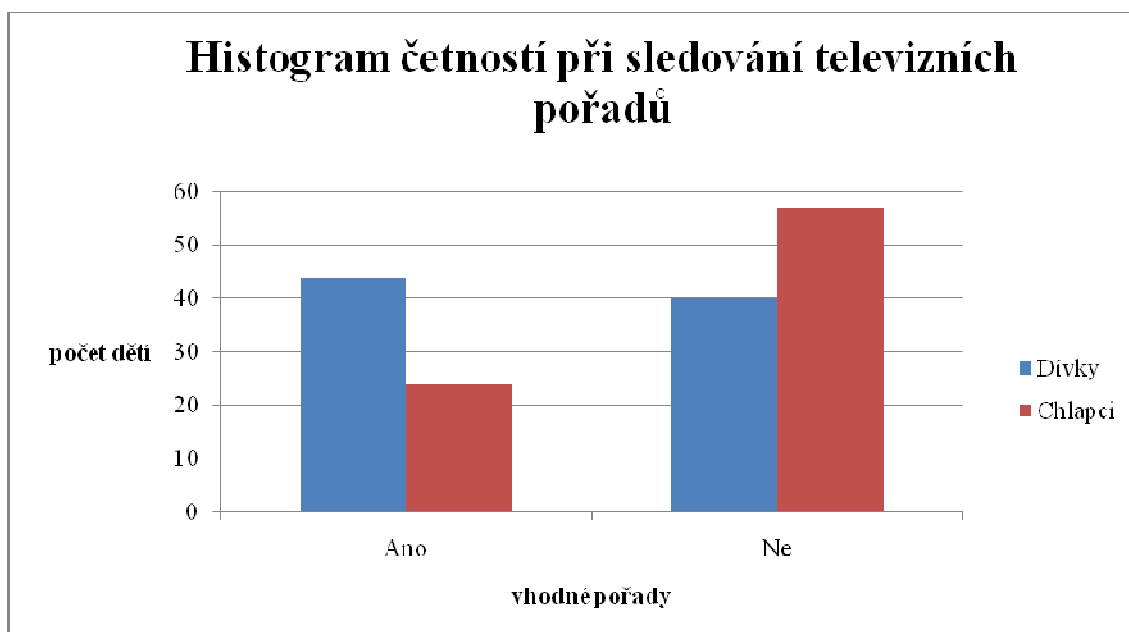
Tabulka 16 Sledovanost vhodných a nevhodných pořadů v jednotlivých třídách

	5.B.		5.A.		4.B.		4.A.		3.B.		3.A.		2.B.		2.A.		Celkem	
	D	Ch	D	Ch	D	Ch	D	Ch	D	Ch	D	Ch	D	Ch	D	Ch	D	Ch
Ano	4	2	2	3	3	2	4	1	8	6	7	1	5	2	11	7	44	24
Ne	5	9	3	11	9	8	7	9	2	5	7	10	7	5	0	0	40	57

Tabulka 17 Přepočítání na % poměru sledovanosti vhodných a nevhodných pořadů mezi dívkami a chlapci

	Dívky	%	Chlapci	%	Celkem	%
Ano	44	52	24	30	68	41
Ne	40	48	57	70	97	59

52% (44) z celkového počtu 84 dívek sleduje vhodné televizní pořady. 70% (57) z celkového počtu 81 chlapců sleduje nevhodné televizní pořady, viz Tabulka 17 Přepočítání na % poměru sledovanosti vhodných a nevhodných pořadů mezi dívkami a chlapci a Graf 16 Histogram četností při sledování televizních pořadů.

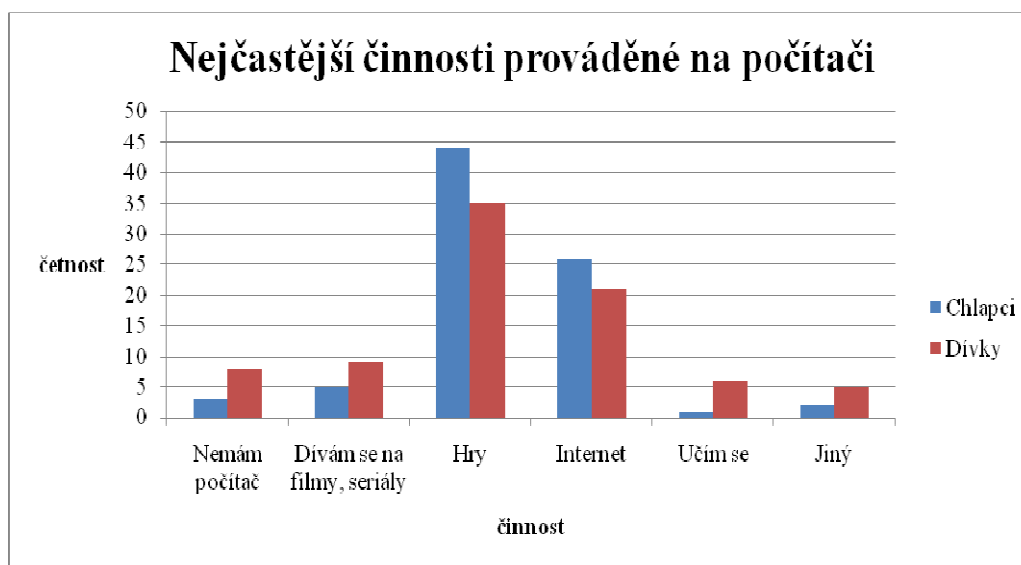
Graf 16 Histogram četností při sledování televizních pořadů

Otázka 9) Čemu se věnuješ nejčastěji na počítači?

Žáci měli zakroužkovat jednu vhodnou odpověď z nabídky. Pokud vypsané možnosti neodpovídaly tomu, co na počítači nejčastěji dělají, mohli v poslední odpovědi vypsát jinou možnost. Nejčastější činnost dětí na počítači je hraní her (48%), hned za ním je „surfování“ na internetu (28%) viz Tabulka 18 Nejčastější činnost prováděná na počítači. Nejméně žáci používají výukové programy a stejný počet žáků také zaškrtl jinou možnost. V té bylo nejčastější odpovědí poslouchání hudby, jedna dívka sleduje počasí a jeden chlapec píše knihu. Přehled jednotlivých činností je zaznamenán také v Grafu 17 Nejčastější činnost prováděná na počítači.

Tabulka 18 Nejčastější činnost prováděná na počítači

	Chlapci	%	Dívky	%	Celkem	Celkem %
Nemám počítač	3	4	8	10	11	7
Dívám se na filmy, seriály	5	6	9	11	14	8
hraji hry	44	54	35	42	79	48
jsem na internetu	26	32	21	25	47	28
učím se	1	1	6	7	7	4
Jiný	2	2	5	6	7	4

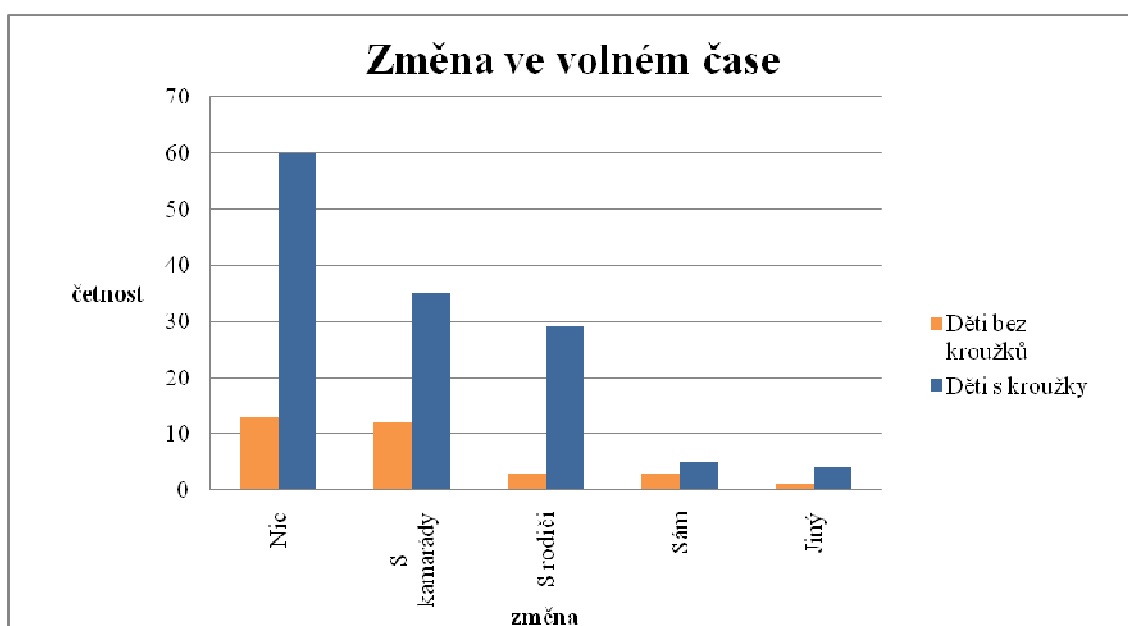
Graf 17 Nejčastější činnost prováděná na počítači

Otázka 10) Co bys chtěl změnit na svém volném čase?

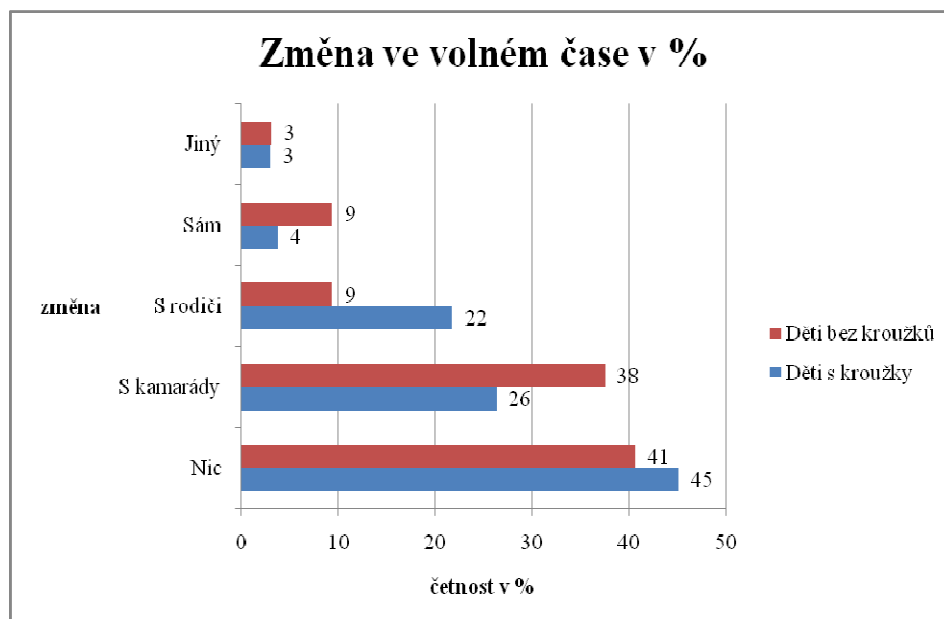
V poslední otázce měli žáci zakroužkovat, jestli by chtěli nějakou změnu ve svém volném čase. 44% dětí volný čas vyhovuje a žádnou změnu nechtějí. 28% by chtělo trávit více volného času s kamarády, 19% by chtělo být více se členy rodiny. 5% dětí by chtělo být raději samo a 3% napsaly jinou možnost. Jeden chlapec by chtěl mít víc volna, další by chtěl chodit do kroužku. Dívka by chtěla také navštěvovat kroužek a to kroužek latinskoamerických tanců, další by chtěla více času trávit s kočkou, kterou má u babičky. Poslední chlapec by si přál být na horách.

Tabulka 19 Změna ve volném čase

	Děti s kroužky	%	Děti bez kroužků	%	Celkem	celkem %
Nic	60	45	13	41	73	44
S kamarády	35	26	12	38	47	28
S rodiči	29	22	3	9	32	19
Sám	5	4	3	9	8	5
Jiný	4	3	1	3	5	3
	133		32		165	

Graf 18 Změna ve volném čase

Graf 19 Změna ve volném čase v %

Ve skupině dětí, které navštěvují kroužky nechce žádnou změnu 45% žáků. Nějakou změnu (ať už, že chce být víc s rodinou, kamarády, sám nebo nějakou jinou) by chtělo celkově 55% dětí. Ze skupiny dětí, které nechodí do kroužků nechce změnu 41%. Zbytek (59%) označilo přání obměny. Děti bez kroužků, pokud by chtěly změnu, tak by chtěly více trávit volný čas s kamarády. U této skupiny převažují také procenta v kategorii „chtěl bych být víc sám“ (9% žáků) na rozdíl od dětí, které chodí do kroužků (4%).

5.5 Diskuze

Při průzkumu byla zásadní věcí velká návratnost dotazníků. Jelikož děti vyplňovaly dotazníky přímo ve škole a učitelé je ihned vysbírali, zajistilo se dostatečné množství respondentů. Jak vyplývá z Grafu 1, i zastoupení pohlaví je vyrovnané.

Otázku číslo 1 jsem rozdělila na dvě části. Zajímalo mne, jaké kroužky navštěvují děti v rámci školy a jaké mimo školu. Z první části vyplývá, že většina žáků (111) nenavštěvuje žádný kroužek ve škole. Z pěti vyjmenovaných kroužků (čtenářský kroužek, logopedický, dramatický, pracovní činnosti, náboženství) jsou dva úplně dobrovolné (dramatický, pracovní činnosti), náboženství se vyučuje jako nepovinný předmět, logopedický kroužek funguje pro žáky s problémy v oblasti řeči. Tito žáci jej mají doporučený ze speciálně pedagogického centra. Čtenářský kroužek pracuje s žáky, kteří mají nějaké vzdělávací problémy, jakoby kroužek „doučovací“ a je většinou doporučený pedagogicko-psychologickou poradnou. Z druhé části otázky vyplývá, že i přes pestrou nabídku zájmových kroužků mimo školu 25% chlapců a 14% dívek nenavštěvuje žádný kroužek. Nejvíce dětí (34 chlapců a 32 dívek) navštěvuje alespoň jeden kroužek. 16 dětí navštěvuje čtyři a více volnočasových činností. Myslím si, že 4 kroužky jsou již hodně. Pokud uvážíme, že sportovní kroužky probíhají vícekrát týdně. Do hudebních kroužků je nutná příprava. Děti by se měly také chystat každý den na vyučování a mít chvíli oddech. Ze své vlastní zkušenosti si myslím, že optimální jsou dva až tři kroužky, každý jinak zaměřený. Pozitivním výsledkem průzkumu je fakt, že hodně dětí navštěvuje sportovní kroužky, protože pohyb je v tomto věku velice důležitý. I když z průzkumu vyplývá, že nejvíce dětí z 2.A nechodí do žádného kroužku, mělo by se zapůsobit ve vyšších třídách (4.A a 5.B). Hlavně na chlapce, aby si našli nějakou činnost, která je baví. Tento věk je již velice nebezpečný (puberta) pro vznik patologického jednání, zvláště když se děti ve volném čase neúčastní žádné organizované zájmové činnosti. Pro vyhodnocení hypotézy **H1** „*V Chropyni je dostatečné množství aktivit ke trávení volného času žáků mladšího školního věku.*“ vycházím z Tabulky 4, kde jsem shrnula všechny volnočasové kroužky, které navštěvují žáci základní školy. V Chropyni je 36 volnočasových kroužků, které mohou děti navštěvovat. Podle mého názoru dostatečně velké množství na výběr, proto jsem vyhodnotila hypotézu H1 jako *platnou*.

Otázka číslo 2 byla zaměřena na docházku do školní družiny. Družinu navštěvuje velmi málo dětí z 2. až 5. tříd. Přednost v docházce mají totiž nejmladší žáci z prvních ročníků, až potom mohou být zařazeni starší žáci, hlavně dojíždějící. Z průzkumu vyplývá, že pokud chodí do družiny děti z vyšších ročníků, než prvního, jsou to spíše děvčata (26) než chlapci (14).

V otázce číslo 3 mne zajímalo, kolik volných dní (bez kroužků) děti mají. 15 dětí nemá žádný volný den během pracovního týdne. Na druhé straně 31 dětí má 4 volné dny a 32 dětí 5 volných dní, což není také dobře. Tato skupina dětí má hodně času mimo vyučování, ve kterém by mohlo docházet k patologickému chování. Myslím si, že by děti měly mít jeden až dva volné dny v týdnu, na odpočinek a regeneraci fyzických sil. Nejčastějším dnem, kdy děti nemají kroužky je pondělí. Dívky mají nejčastěji kroužky ve středu a chlapci ve čtvrtek. Celkově jsou ale dny vyrovnané a není tam veliký rozdíl.

Ve čtvrté otázce měly děti zakroužkovat, co dělají nejčastěji ve volném čase mimo kroužky. 30% děvčat označilo, že jsou venku a 42% chlapců nejčastěji tráví volný čas u počítače. Na druhém místě u děvčat bylo kreslení (20%) a u chlapců pobyt venku (28%). Překvapením pro mne bylo, že jen 13 dětí tráví nejvíce času u televize. Za rizikovou skupinu zde považuji skupinu hochů, kteří tráví nejčastěji svůj volný čas u počítače. Tato sedavá činnost zatěžuje pohybový systém – páteř, smyslový systém – oči. Dalším problémem je působení na psychiku jedince. Hraní bojových her, „vysedávání“ na internetu, zejména na různých sociálních sítích, může způsobit buď závislost na hrách, nebo na internetu. Děti se mohou stát také obětí kyberšikany nebo sami mohou šikanovat jiné. Také vyvstává otázka, jak děti tráví svůj volný čas venku. Tento problém můj dotazník neřeší. Je možné další zjištění formou rozhovoru nebo besedy.

Pátá otázka byla zaměřena na osobu, se kterou děti tráví nejčastěji svůj volný čas. Největší část dětí, jak chlapců, tak i dívek, odpovědělo, že nejraději tráví svůj čas s kamarády (42%), což je u této věkové skupiny samozřejmé. Potěšující bylo, že na druhém místě děti nejraději tráví volný čas s rodiči (25%), protože rodič je významným článkem výchovy ve volném čase. V dnešní době dospělí tráví mnoho času prací, kariérou a na děti nemívají čas.

I když děti na čtvrtou otázku odpověděly, že nejčastěji tráví čas venku (dívky) a u počítače (chlapci), 78% si najde každý den čas na televizi. Otázkou jsem se neptala

na počet hodin, protože v každém dnu nebo týdnu to může být jiné a děti průměrný čas nejsou schopny zaznamenat. 12 dětí se dívá na televizi jen o víkendu a 16 dětí 3x týdně.

V sedmé otázce jsem se ptala, kolik hodin stráví děti u počítače během týdne. Děti měly vybrat počet hodin. Tato otázka mi potvrdila odpovědi chlapců na otázku číslo 4. Zjistila jsem, že žáci (chlapci) skutečně tráví nejvíce času u počítače. 30% chlapců označilo, že tráví u počítače déle než 10 hodin za týden. 45% dívek odpovědělo, že tráví u počítače méně než 1 hodinu.

Osmá otázka byla otázka otevřená, ve které měly děti napsat název svého oblíbeného televizního pořadu, filmu nebo seriálu. Odpovědi jsem rozdělila do tří skupin, podle vhodnosti pro děti z mého pohledu. První skupinou jsou pořady určené speciálně pro děti, ve druhé, prostřední jsou seriály, které jsou pro děti přípustné. Do třetí skupiny jsem zařadila pořady pro dospělé, které podle mého mínění nejsou vhodné pro děti vůbec. Ať už začínají po 20:00 hodině nebo jejich obsah není určen dětem. Zarážející z průzkumu je, že 97 dětí ze 165 uvedlo jako svůj nejoblíbenější pořad právě tyto nevhodné seriály (filmy).

Téměř u poloviny dětí je nejčastější činností na počítači hraní her (48%). Bylo by dobré zjistit, jaký typ hry děti upřednostňují. Pokud děti hrají logické hry, problém bych neviděla, ale předpokládám, že nejoblíbenějšími hrami chlapců jsou bojové a násilné hry. Dalším vysokým číslem (28%) je internet. Mnoho dětí zaznačilo, že jsou na facebooku, chatu... Myslím si, že pro děti mladšího školního věku není takhle činnost vůbec vhodná. Velice mne překvapila a potěšila odpověď jednoho žáka, který uvedl jako nejčastější činnost na počítači psaní knihy.

V poslední otázce jsem se dětí ptala, jakou by chtěly udělat změnu ve volném čase. 44% ze všech dětí, nechce žádnou změnu. Na druhém místě (28%) by chtěly děti trávit víc času s kamarády. Hodně dětí (19%) by chtělo, aby si na ně udělali rodiče víc času. Smutné je, že 41% dětí, které nechodí do kroužků, nechce na svém volném čase nic měnit. Pokud u dětí nebude žádná motivace, tak se tato situace nezmění. Dalších 38% dětí by chtělo být více s kamarády. To je dobrým výsledkem a pozitivním začátkem k tomu, aby tyto děti byly motivovány kamarády k nějaké skupinové zájmové činnosti a mohly tak spolu trávit volný čas a to i vhodným způsobem. Pro vyhodnocení hypotézy **H2** „*Žáci, kteří navštěvují kroužky, jsou spokojenější se svým volným časem, než žáci, kteří do kroužků nechodí,*“ jsem použila otázku číslo 10. Ve skupině žáků, kteří chodí do kroužků je 45% dětí, které nechtějí žádnou změnu a 55%, které by určitou změnu chtěly. Ve druhé skupině, skupina dětí, které nenavštěvují kroužky

je 41% dětí, které jsou spokojeny a 59% žáků, kteří by změnu uvítali. Z těchto údajů vyplývá, že žáci navštěvující kroužky jsou spokojenější se svým volným časem než žáci, kteří kroužky nenavštěvují. Hypotéza **H2** se potvrdila. Je tedy *platná*.

5.6 Závěr průzkumu

Z provedeného průzkumu volného času žáků Základní školy Chropyně vplynuly závěry shrnuté v diskuzi. Pozitiva vidím v počtu odevzdaných dotazníků, které jsem měla k vyhodnocení, dále v tom, že počet dívek a chlapců byl celkem vyrovnaný. Z výsledků hodnotím kladně množství kroužků a institucí, které se dětem věnují. Velká negativa vidím hlavně v nebezpečí internetu a sledování televize, která jsou popsána v teoretické části.

Celý tento průzkum bude poskytnutý pedagogům základní školy a rizika objevující se z vyhodnocení tak budou moci být řešena jak formou třídnické hodiny a ovlivnění dětí pedagogem, tak i během třídních schůzek s rodiči. Bohužel už ale nedocílíme toho, aby všichni rodiče více sledovali volný čas svých dětí. Doufám, že se většina z nich alespoň zamyslí nad tímto problémem.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci „Výchova dětí ve volném čase“ jsem se zaměřila na splnění těchto cílů:

- *Shrnout poznatky o volném čase a výchově, se zaměřením na děti a mládež.*
- *Prozkoumat volný čas dětí na Základní škole Chropyně.*

V teoretické části jsem se snažila shrnout poznatky z dostupné literatury o volném čase a výchově dětí a mládeže. Charakterizovala jsem hlavní pojmy - volný čas a výchova. Vymezila jsem funkce volného času a jeho odlišnosti mezi dětmi a dospělými jedinci. Další pojem, který je v práci popsán, je problematika hry. Jelikož hra je jednou z nejčastějších činností dětí ve volném čase, má i v mé práci své místo. U problematiky výchovy jsou popsáni hlavní činitelé, kteří ji ovlivňují. Další částí je vysvětlení souvislostí a pojmů společných pro výchovu a volný čas. K této tematice také patří popis oboru pedagogika volného času. Mnoho dětí se ve svém volném čase účastní zájmové činnosti, ať už ve školním zařízení nebo mimo něj, proto jsem shrnula formy této činnosti a popsala některá volnočasová zařízení. Poslední pasáží teoretické části je také popis nejčastějších patologických jevů, které se mohou vyskytnout při špatném využívání volného času. Tím jsem usilovala o splnění prvního cíle.

V praktické části jsem provedla průzkum volného času dětí na Základní škole v Chropyni. Tento průzkum jsem si dala za úkol, protože jsem chtěla zjistit, jak děti v dnešní době tráví svůj volný čas. V rámci mého zaměstnání na základní škole jsem tuto možnost měla.

Výsledky práce budou využity pro práci třídních učitelů k vhodnému ovlivnění využívání volného času dětí na této základní škole. Pro práci s dětmi i pro diskuzi s rodiči na třídních schůzkách, aby se co nejvíce omezil výskyt patologických jevů chování mezi dětmi. Tato prevence je i cílem oboru sociální pedagogika a pedagogiky volného času. Tím je dána souvislost tématu volný čas a sociální pedagogika.

RESUMÉ

Bakalářská práce na téma „Výchova dětí ve volném čase“ obsahuje celkem pět kapitol. První čtyři kapitoly jsou teoretickou částí práce, poslední kapitola je praktická.

V první kapitole popisují problematiku pojmu volný čas. Vymezení definice, funkce volného času, rozdíly ve volném čase dětí a dospělých a hru, její vývoj v životě jedince a také různá dělení her.

Druhá kapitola pojednává o výchově. Nejprve vysvětlují pojem výchova, poté shrnují základní činitele. Podkapitolou je i vztah výchovy a volného času, kde popisují pojmy týkající se vztahů mezi nimi, a také obor pedagogika volného času.

Třetí kapitola se zabývá zájmovou činností ve volném čase a dělí ji na různé formy. Najdeme zde i základní instituce, které umožňují zájmovou činnost.

Ve čtvrté kapitole jsou shrnuta nebezpečí, která souvisejí s nevhodným trávením volného času, jako je záškoláctví, šikana, kriminalita a delikvence, vandalismus a návykové problémy. Krátkou podkapitolou je i prevence před těmito styly chování.

Poslední kapitolou je, jak jsem zmínila výše, praktická část práce. V této části jsou popsány cíle a hypotézy praktické stati, průzkumný vzorek a metoda použitá při získávání informací. Nejobsáhlejší podkapitolou je vyhodnocení průzkumu a následná diskuze.

ANOTACE

Bakalářská práce „Výchova dětí ve volném čase“ pojednává o volném čase ve vztahu k dětem a k mládeži. Práce shrnuje tematiku volného času, výchovy, zájmových činností a patologických způsobů chování a jednání, které mohou vzniknout při nevhodném trávení volného času. Součástí práce je vyhodnocení dotazníkového šetření trávení volného času žáků Základní školy Chropyně.

KLÍČOVÁ SLOVA

Volný čas, výchova, zájmová činnost, patologické chování, dítě, hra

ANNOTATION

The Bachelor's thesis „The upbringing of children in their leisure time“ is about leisure time in terms to children and the youth. The thesis summarizes the theme of leisure, upbringing, spare-time activities and pathological behavior and actions during unsuitable spending leisure time. Part of thesis is dedicated to evaluation of the questionnaire of pupils from the primary school in Chropyně.

KEYWORDS

Leisure time, upbringing, spare-time activity, pathological manners, child, game

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Právní předpisy, zákony, vyhlášky

- Zákon č. 561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání
- Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník
- Zákon č. 218/2003 Sb. O soudnictví ve věcech mládeže
- Zákon č. 37/1989 Sb. O ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi
- Úmluva o právech dítěte
- Vyhláška č. 74/2005 Sb. O zájmovém vzdělání
- Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání

Monografie

- ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 2000. 378 s. ISBN 80-7239-060-0.
- ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 656 s. ISBN 978-80-7367-273-7.
- FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
- GRECMANOVÁ, H., a kol. *Obecná pedagogika II*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 1998. 192 s. ISBN 80-85783-24-X.
- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 240 s. ISBN 978-80-7367-473-1.
- HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J. a kol. *Školní družina*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 160 s. ISBN 978-80-7367-268-3.
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5.
- HRADEČNÁ M., a kol. *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. Praha: Karolinum, 1995. 90 s. ISBN 80-7184-015-7.

- HRONCOVÁ, J., KRAUS, B. a kol. *Sociální patologie pro sociálních pracovníků a pedagogů*. Vyd. 1. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta, 2006. 252 s. ISBN 80-8083-223-4.
- CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KREJČÍŘOVÁ, O., SKOPALOVÁ, J. *Deviace a sociální patologie: Vybrané jevy*. Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 67 s. ISBN 978-80-244-1698-4.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2009. 280 s. ISBN 978-80-7367-568-4.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Vyd. 4. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
- MAZAL, F. *Pohybové hry a hraní*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 2000. 296 s. ISBN 80-85783-29-0.
- MAZAL, F. *Hry a hraní pohledem ŠVP*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 2007. 396 s. ISBN 978-80-85783-77-3.
- MIŠURCOVÁ, V., FIŠER, J., FIXL, V. *Hra a hračka v životě dítěte*. Vyd. 2. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 144 s.
- MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*. Brno: IMS, 2009. 194 s.
- NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 150 s. ISBN 80-7178-432-X.
- NĚMEC, J. a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2002. 120 s. ISBN 80-7315-012-3.
- PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 232 s. ISBN 80-7178-295-5.
- POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů*. Vyd. 3. Brno: Nakladatelství a vydavatelství Ústavu psychologického poradenství a diagnostiky r. s., 2003. 188 s. ISBN 80-86568-04-0.
- PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 272 s. ISBN 80-7178-399-4.

- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. 293 s. ISBN 80-7178-029-4.
- SOVINOVÁ, H., CSÉMY, L. a kol. *Kouření cigaret a pití alkoholu v České republice*. Státní zdravotní úřad. 92 s. ISBN 80-7071-230-9.
- SPOUSTA V. a kol. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Vyd. 1. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1994. 183 s. ISBN 80-210-1007-X.
- VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. Vyd. 2. Brno: Print-Typia, 2001. 175 s. ISBN 80-86384-00-4.
- VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9.

Časopisy

- VÁGNEROVÁ, K. Každé desáté dítě se v posledním půlroce stalo obětí kyberšikany. Týdeník školství, 2010, č. 11.

Internetové odkazy

- Středisko volného času Ostrov radosti. *Prevence rizikového chování*. [online]. c2011, [cit.2011-2-8] Dostupné z: <<http://www.ostrovzl.cz/prevence/>>.
- Národní informační centrum pro mládež. *Kriminalita a delikvence - Charakteristika* [online]. c2009, [cit. 2011-2-8]. Dostupné z: <<http://www.icm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika>>.
- Skautský svět. Junák – svaz skautů a skautek ČR. *Skauting – Český*. [online]. [cit. 2011-2-25]. Dostupné z: <<http://verejnost.skaut.cz/cz/skauting/cesky/>>.
- Skautský svět. Junák – svaz skautů a skautek ČR. *Skauting – mezinárodní*. [online]. [cit. 2011-2-25]. Dostupné z: <http://verejnost.skaut.cz/cz/skauting/mezinarodni/>
- Skautský svět. Junák – svaz skautů a skautek ČR. *Skauting - Poslání a cíle*. [online]. [cit. 2011-2-25]. Dostupné z: <http://verejnost.skaut.cz/cz/skauting/poslani-a-cile/>
- Pionýr. *Co je Pionýr*. [online]. [cit. 2011-2-25]. Dostupné z: <<http://www.pionyr.cz/index.php?page=rdp>>.

- Pionýr. *Zásady Pionýra*. [online]. [cit. 2011-2-25]. Dostupné z: <<http://www.pionyr.cz/index.php?page=rdi>>.
- Český svaz tělesné výchovy. *Stanovy*. [online]. [cit. 2011-2-25]. Dostupné z: <<http://www.cstv.cz/stanovy.htm>>.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. 28.6.2002 [online]. [cit. 2011-2-27]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/socialni-programy/volny-cas-a-prevence-u-deti-a-mladeze>>.
- MLČOCH, Z. Alkoholik. cz. *Aspekty dětského pití alkoholu a potencionální závislost na něm (alkoholismu)*. [online]. c2011, [cit. 2011-3-14]. Dostupné z: <http://www.alkoholik.cz/zavislost/deti_a_alkohol/aspekty_detskeho_piti_alkoholu_a_potencialni_zavislosti_na_nem_alkoholismu.html>.
- MINAŘÍK, J. Drogový informační server. *Dělení drog podle převládajícího účinku*. 28.4.2010 [online]. [cit. 2011-3-14]. Dostupné z: <http://www.drogy.net/portal/illegalni-drogy/ucinky-drog/zakladni-deleni-drog_2010_04_28.html>.
- SVOBODOVÁ, J. *Detoxifikace dětí a mladistvých závislých na nealkoholových drogách*. 2009 [online]. [cit. 2011-3-14]. Dostupné z: <<http://www.solen.cz/pdfs/psy/2009/02/06.pdf>>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Vztahy při výchovném procesu - převzato a upraveno z knihy Základy sociální pedagogiky	12
Obrázek 2 Místo školní družiny - převzato z knihy Školní družina	20
Obrázek 3 Chemický vzorec nikotinu.....	29

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Poměr mezi chlapci a dívkami u odevzdaných dotazníků.....	37
Graf 2 Počet odevzdaných dotazníků ve třídách.....	37
Graf 3 Návštěvnost kroužků provozovaných školou	38
Graf 4 Návštěvnost kroužků mimo školu	39
Graf 5 Počet dětí v jednotlivých zájmových kroužcích	41
Graf 6 Rozložení dětí ve třídách, které nechodí do kroužků	42
Graf 7 Návštěvnost školní družiny.....	43
Graf 8 Rozložení dětí navštěvujících družinu v jednotlivých třídách.....	44
Graf 9 Počet volných dnů	45
Graf 10 Nejčastější volný den.....	46
Graf 11 Nejčastější domácí činnost	47
Graf 12 Osoby, se kterými žáci nejraději tráví čas	48
Graf 13 Sledovanost televize	48
Graf 14 Strávený čas u počítače.....	49
Graf 15 Nejoblíbenější seriály	50
Graf 16 Histogram četností při sledování televizních pořadů.....	52
Graf 17 Nejčastější činnost prováděná na počítači	53
Graf 18 Změna ve volném času	54
Graf 19 Změna ve volném čase v %	55

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Počet odevzdaných dotazníků.....	37
Tabulka 2 Zájmové kroužky ve škole.....	38
Tabulka 3 Návštěvnost kroužků mimo školu.....	39
Tabulka 4 Zájmové činnosti žáků Základní školy Chropyně	40
Tabulka 5 Počet dětí v jednotlivých zájmových kroužcích	40
Tabulka 6 Rozložení dětí ve třídách, které nechodí do kroužků.....	41
Tabulka 7 Návštěvnost školní družiny.....	42
Tabulka 8 Rozložení dětí navštěvujících družinu v jednotlivých třídách.....	43
Tabulka 9 Počet volných dnů.....	44
Tabulka 10 Nejčastější volný den	45
Tabulka 11 Nejčastější domácí činnost.....	46
Tabulka 12 Osoby, se kterými žáci nejraději tráví čas	47
Tabulka 13 Sledovanost televize.....	48
Tabulka 14 Strávený čas u počítače.....	49
Tabulka 15 Nejoblíbenější seriály.....	50
Tabulka 16 Sledovanost vhodných a nevhodných pořadů v jednotlivých třídách.....	52
Tabulka 17 Přepočtení na % poměru sledovanosti vhodných a nevhodných pořadů mezi dívkami a chlapci	52
Tabulka 18 Nejčastější činnost prováděná na počítači	53
Tabulka 19 Změna ve volném času	54

PŘÍLOHA

- Dotazník o využití volného času žáků ZŠ Chropyně

5) S kým nejraději tráví–sv j volný čas?

- a) s kamarády
- b) se sourozenci
- c) rodiči
- d) prarodiči
- e) sám
- f) s n kým jiným í í í í í í í í í í í í í í í

6) Jak často se dívá–doma na televizi?

- a) asi 3x týdn
- b) 5x týdn
- c) jen o víkendu (sobota, neděle)
- d) každý den

7) Kolik hodin týdn stráví–u počítače?

- a) méně jak 1 hodinu
- b) 1-2
- c) 3-5
- d) 5-10
- e) Více

8) Který televizní pořad (seriál, film) je Tvůj nejoblíbenější?

í í

9) Čemu se v volném čase nejraději účastníš?

- a) nemám počítač
- b) dívám se na filmy, seriály, pohádky
- c) hraji hry
- d) jsem na internetu (icq, skype, chat, facebook) ..
- e) učím se - učební programy
- f) něco jiného í í í í í í í í í í í í í í í í í í í ..

10) Co bys chtěl(a) změnit na svém volném čase?

- a) Nic (jsem spokojen(a))
- b) Chtěl(a) bych být déle s rodiči (členy rodiny)
- c) Chtěl(a) bych trávit více času s kamarády
- d) Chtěl(a) bych být sám
- e) Jiná možnost í í í í í í í í í í í í í í í ..